

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Juuni 2013 nr 6 (2417) • Tartu ülikooli ajakiri

SELLES NUMBRIS:

MUNK ÕPETAB BUDISMI JA PAALI KEELT

MIDA SAAB TEHA HULLU TEADLASE KABINETIS?

EESTIT VÕIB OODATA ARSTIDE JA
ÕDEDE PÕUD

TÜ TEADLASED UURIVAD
SOOMES ATMOSFÄÄRI
ÕHULAEVAL

Kiirete arengute aeg

Sigrid Rajalo

UT peatoimetaja

Juunikuus saab taas hulk ülikoolilõpetajaid käepigistuse, lilleõie ja diplomiga kinnituse, et bakalaureuse- või magistriharidus on käes. Samas asuvad sisseastumiskatseid tegema uued tudengid, kellel kõigil on kõrghariduse muutustest tulenevalt võimalik õppida tasuta, kuid kellele hakavad kehtima ka karmimad nõuded.

Tasuta kõrghariduse omandamiseks peavad eestikeelsele õppekaval õppivad üliõpilased täitma õppekava täies mahus. Kui see ei õnnestu, tuleb maksta õppetasu.

Kuuludes maailma 3% parimate ülikoolide hulka, pakub Tartu ülikool tugevat teaduspõhist õpet. Seda tasub kaaluda igal noorel, kes mõlgutab mõtteid, et ehk on mujal parem. Sageli saab kvaliteetset haridust ka kodumaal. Alles hiljuti selgus, et kaks TÜ eriala on taas maailma 200 parima seas: kommunikatsiooni- ja meediauuringud ja nüüdiskeeled (*modern languages*).

Ülikoolide ning haridus- ja teadusministeeriumi vahel sõlmitud tulemuslepingud näevad ette, et muutused kõrghariduses jätkuvad. Erialade dubleerimine peaks vähenema, ülikoolidel tuleb omavahel kokku leppida, kellele jääb millise eriala õpetamise õigus. Tartus on teravam küsimus tehnikateaduste õpetamine, milles peavad kokkuleppele jõudma ennekõike Eesti maaülikool ning Tallinna tehnikaülikooli Tartu kolledž. Tartu ülikooli rektori Volli Kalmu sõnusti on *alma mater*'i seisukoht, et tehnikaharidust võiks edaspidi anda maaülikooli tehnikamaja baasil, mis annaks TTÜ-le võimaluse oma Tartu kolledž sulgeda. Tartu ülikool saaks panustada alusainete, näiteks füüsika ja keemiaga.

Lisaks oli Volli Kalmul TTÜ rektoriga kokkulepe, et TTÜ lõpetab õigusteaduse eestikeelse bakalaureusetaseme vastuvõtu.

Välised muutused toovad kaasa põhimõttelisi ümberkorraldusi ka ülikooli sees, näiteks läheb finantseerimine riikliku koolitustellimuse baasilt tulemuslepingute baasile. Eesti-sisese teaduse rahastamise puhul muutus see, et rohkem raha saab edaspidi väiksem arv töörühmi, mis suurendab teadlaste vahel Eesti-sisest konkurentsi riiklikule teadusrahal konkureerimisel. See tähendab ka ülikooli sees vajadust kokku leppida, milliseid taotlusi esile tõsta ja milliseid mitte. Esimene kogemus on institutsionaalsete uurimistoetuste taotlusvooriga omandatud.

Samas jätkub ülikoolis eelmise rektori Alar Karise alustatud juhtimisstruktuuri reform ning alustatud on ka uue arengukava koostamist. Ilmselt liigub ülikool nelja teaduskonna moodustamise suunas, mis on valdkonnapõhised (*socialia, realia et naturalia, humaniora ja medicina*). Täpsemaid suuniseid oodatakse aga 17. juunil toimuvast senati ja nõukogu esimeselt ühisistungilt. ☺

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaz 3700. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Rajalo; **toimetajad:** Merilyn Merisalu ja Sven Paulus; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograaf:** Andres Tennus; **infotoimetajad:** Liis Sandre, Kady Sõstar; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustatsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetusel lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maaja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päär, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul, Liina Liiv.

10–13

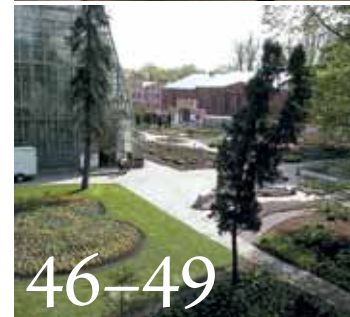
17–19

30–33

36–38

46–49

- 5 Tudengid löid uudse fotojagamisteenuse.
- 9 **KOLUMN:** Üliõpilasesindus otsib ülikoolile maskotti.
- 10 **PERSOON:** Juhuse tahtel Eestisse sattunud Bangladeshist pärit munk Chipamong Chowdhury on kevadsemestril õpetanud TÜ-s tänapäeva budismi ning paali keelt.
- 14 **VÄITEKIRI:** Kuidas tajuvad lapsed keelelist aega?
- 17 **TEADUS:** Juuni keskpäigani möödavad TÜ teadlased Soomes Hyytiälä mõõtejaama kohal atmosfääri piirkihis toimuvaid protsesse, et paremini mõista kliimamuutuste põhjuseid.
- 20 **AKTUAALNE:** Eestit võib oodata arstide ja õdede põud.
- 22 **AKTUAALNE:** Rektor Volli Kalm vaatab esimesele rektoriaastale tagasi ning analüüsib kahte ülikoolis aset leidvat olulisemat protsessi, mis ootavad kokkuleppeid ülikooli töötajate seas.
- 26 **AKTUAALNE:** Teadusprorektor Marco Kirm selgitab, kuidas ja miks koostatakse ülikooli uut põhikirja.
- 28 **ARVUSTUS:** TÜ vilistlane, kirjanik ja DJ Pärtel Vissak leiab, et Odd Hugo 31. mail ilmunud omanimeline debüütalbum väärrib kuulamist.
- 30 **REPORTAAŽ:** Mida teevad lapsed Hullu Teadlase kabinetis?
- 36 **VILISTLANE:** Tartu ülikoolis kartograafiat tudeerinud Priit Jagomägi on tuntud vanalaevanduse tulise eestvedajana.
- 39 **REISIKIRI:** Arstiteaduse üliõpilane Ingrid Lesdorf Jaapani kollektivismist, harmooniast, meditsiiniõpingutest ja kaljuro-nimisest.
- 42 **ESSEE:** Keeletoimetaja Marika Kullamaa selgitab, millal kasutada asutuse või organisatsiooni nimetuses väikest, millal suurt algustähte.
- 44 **AJALUGU:** 210 aastat botaanikaiaia lummust.
- 50 juubelid, stipendiumid, kaitsmised, tunnustused, teated

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 5. juulil 2013.

roheline trükis

Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükivärvidega. ©Ecoprint

Raamatukogu «Rääkivate õpikute» projekt pälvis rahvusvahelise turundusauhinna

TÜ raamatukogu pälvis teist korda IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) rahvusvahelise turundusauhinna.

Võiduprojekti «Rääkivad õpikud» eesmärk on abistada pimedaid ja vaegnägijaid tudengeid õppematerjalide kasutamisel ja eksamiteks valmistumisel. Projekt nägi ette raamatute sisselugemist ja salvestamist audiofailidena ning õppematerjalide digitaliseerimist.

Projekti eestvedaja Olga Einasto sõnul on sihtrühm uued teenused väga soojalt vastu

võtnud. Ta lisas, et projektil on tulevikku just ülikooli raamatukogude jaoks. Teenus põhineb sihtrühmade vajaduste süvitsi uurimisel, personaalsel lähenedamisel ja aktiivsel kommunikatsioonil klientidega.

Pimedad tudengid saavad kirjanduse nimekirja alusel vastu helindatud või digitaliseeritud failid. Digitaliseeritud õppematerjale ja loengukonsepkte saavad pimedad tudengid kuulata spetsiaalse programmi JAWS abil, mis muudab teksti kõneks.

Rääkivate õpikute projektile

sekundeerib projekt «Seinteta raamatukogu ehk koduteenindus», mis on mõeldud lugejatele, kellel on raamatukogu külastamine füüsiliste või sensoorsete erivajaduste tõttu raskendatud.

Sellest tulenevalt on vabatahtlike abil tagatud neile raamatute laenutus ja tagastus oma kodus. Projekti koostööpartnerid on ülikooli õppeosakond ja nõustamiskeskus.

Projektiga «Rääkivad õpikud» alustati vabatahtlike abil, praegu toetab seda programm Primus.

Ülikoolid panustavad ettevõtlusõppesse

Tartu ülikool, Tallinna ülikool, Tallinna tehnikaülikool ja Eesti ettevõtluskõrgkool Mainor alustavad koos ettevõtlusõppe arendamist Eesti kõrghariduses. Eesmärk on suurendada õppe-, teadus- ja arendustegevuses koostööd ettevõtete ja laiendada ettevõtlusõpet tudengitele.

Tartu ülikooli majandusteaduskonna dotsendi Andres Kuusiku sõnul on haridus- ja teadusministeeriumiga sõlmitud halduslepingus sätestatud, et Tartu ülikool peab koostöö teiste ülikoolidega vastutama ettevõtl(ikk)usõppe arendamise eest.

«Selles vallas on palju ära teha, sest Euroopa tippülikoolidega võrreldes on ettevõtlusainete osakaal Eesti ülikoolides

palju väiksem. Samas aitaksid ettevõtluse baasteadmised, aga ka ettevõtlik suhtumine üliõpilasi tööturul kindlasti senisest paremini edasi,» selgitas Kuusik.

Kuusiku hinnangul on vaja tekitada tudengites huvi ettevõtluse vastu, andes neile esmased teadmised ettevõtja elukutsesest, ettevõtluse vormidest, ettevõtluses toimuvatest protsessidest ning oskuse oma erialateadmisi ettevõtluses rakendada.

Ettevõtlusõppe peamine eesmärk on aidata kaasa tudengite ettevõtliku eluhoiaku kujunemisele ning oma ettevõtlikkuse suurendamisele.

Eesti arengufondi hinnangu kohaselt kujuneb ettevõtjaiks keskmiselt 5% ülikooli lõpetanutest ning seda ka peamiselt hiljem, mitte kohe pärast lõpeta-

mist. Tartu ülikooli arendusproktori Erik Puura arvates võiks aga potentsiaali ettevõtlusega tegelema hakata olla 10–20%-l tudengitest.

«Lisaks näitab praktika, et tudengid, kellest on saanud teadlased, ei ole reeglina huvitunud ettevõtjakarjäärist ja vastupidi. Seega, sihtrühmad ei kattu ja konkurentsi võimaliku karjäärivaliku mõttes sisuliselt pole.»

Puura sõnul peaksid ka ülikoolid ise olema ettevõtlikumad, kaasates õppetöösse tuntud praktikuid ja rakendades uusi arendavaid õppemeetodeid.

Ülikoolid panustavad ettevõtlusõppe arendamisse Primuse programmi ettevõtlusõppe arendamise projekti raames.

TÜ tudengid löid uudse fotojagamisteenuse

Tartu ülikooli arvutiteaduse instituudi tudengid on teinud võimalikuks fotoalbumite loomise ja jagamise ilma kasutajakontot omamata. Uudne tasuta mobiil- ja veebipõhine fotojagamisteenus Groupimg (www.groupimg.com) võimaldab luua privaatsetes gruppides ühiseid fotoalbumeid, mille jagamiseks piisab vaid e-posti aadressist.

Fotode jagamise keskkonnad, nagu Instagram, Picasa, Flickr, Dropbox, Facebook jne pakuvad samalaadseid võimalusi, kuid igal keskkonnal on Groupimigi kaasasutaja Anne Jäägeri sõnul oma puudujäägid. «Näiteks konto tegemise nõue, vajadus kuuluda sotsiaalvõrgustikku, ühiste albumite loomise võima-

luse puudumine jm. Groupimigi teenuse arendamisel oleme püüdnud fotode jagamise ja vahetamise kasutajatele võimalikult mugavaks teha ning muutnud teiste keskkondade puudujäägid Groupimigi teenuse tugevuseks.»

Groupimigi teenuseid saab kasutada nii veebi- kui ka mobiilrakendusel (Androidi ja iOS-i platvormidel).

Anne Jäägeri sõnul saavad kasutajad rakenduse abil näiteks ühisüritusel või reisil tehtud pilte jooksvalt albumisse lisada, ilma et hiljem oleks vajadus fotode vahetamisega eraldi vaeva näha. Albumi loomiseks ja fotode jagamiseks ning nende vaatamiseks ei ole vaja luua uut kasutajakontot, sest albumile

pääseb ligi e-posti aadressile saadetava lingi kaudu. «See on hea võimalus jagada fotosid lähedastega, kel puuduvad kontod sotsiaalvõrgustikes ning kes kasutavad vaid e-posti,» selgitas Jääger.

Kursuse juhendajate Georg Singeri ja Ivo Mägi sõnul on tegemist esimese tulemiga sel aastal Tartu ülikoolis käivitatud tarkvaraettevõtluse kursusel, mille eesmärk on parandada tudengite teadlikkust ettevõtlusest ning suurendada IT-lõpetajate hulgas ettevõtlusega alustajate arvu.

Groupimigi meeskonda kuuluvad Anne Jääger, Oliver Meus, Sigmar Muuga, Roland Kriibi ja Mikk Pavelson.

Muuseumist leitud hauakast paljastas skeleti

Tartu ülikooli ajaloo muuseumi fuajee remondi käigus leitud keskaegse hauakasti sügavustest paljastus mai lõpus meesterahvale kuuluv elusuurus skelett. Üksi asetsev hauakast ja surnu matmisviis viitavad väärika isiku matmispaigale. Hauakast on suure arheoloogilise väärtusega, kuna sedavõrd tervena säilinud keskaegset hauakasti pole toomkirikust varem leitud. Pärast augu kindlustamist asusid arheoloogid hauakasti tühjaks kaevama. Kaevetööde käigus leiti umbes 1,8 m sügavusele maetud inimese skelett. TÜ luuarheoloog Martin Malve jaoks oli leiu juures üllatuseks tervikliku luustiku säilimine.

Surnu oli asetatud laudkirstu, mis oli naeltega kokku löödud. «Surnu juures me esemeid ei leidnud, küll aga hulgaliselt kirstust pärinevaid kirstunaelu ja veidike kõdupuitu, mille analüüsimisel loodame teada saada puuliigi, millest kirst tehti – selle järgi saame dateerida ka matuse,» rääkis Malve. Skelett pärineb 13.–15. sajandist, luustik kuulus 40–50-aastasele mehele.

TÜ taas parimate seas

Rahvusvahelise konsultatsioonifirma Quacquarelli Symonds (QS) 8. mail avalikustatud edetabelis «QS World University Rankings by Subject 2013», mis reastab maailma 200 parimat ülikooli 30 erialal, on esmakordselt kahel erialal esindatud ka Tartu ülikool: kommunikatsiooni- ja meediauuringutes 51.–100. ning nüüdiskeelte (*modern languages*) erialal 151.–200. kohal.

Alates 2011. aastast ilmuv üksikute erialade pingerida on ülikoolide üldpingerea laiendus. QS-i kodulehe andmetel on nende eesmärk anda avalikkuse käsutusse võrreldav info ülikoolide tugevuste kohta üksikute erialade tasemel.

Pingeridade koostamisel arvestab QS kolme näitajat: ülikooli maine vastava eriala teadlaste ja tööandjate seas ning publikatsioonide viidatavus (alilikana kasutatakse Scopuse andmebaasi). Edetabeli 2013. aasta väljaande koostamisel analüüsiti kokku ligi 2600 maailma ülikooli andmeid.

Peale erialatabelite ning ülikoolide üldpingerea koostamise reastab QS alates 2007. aastast maailma ülikooli nende akadeemilise maine alusel viies teadusvaldkonnas. Tartu ülikooli seni kõrgeim koht pärineb 2010. aastast eluteaduste ja meditsiini valdkonnast (301.–350. koht).

Tartu ülikool kuulub maailma 3% mainekamate ülikoolide (Times Higher Education) ja kümnes teadusvaldkonnas 1% enim viidatud teadusasutuste hulka (ESI).

Rektor Volli Kalm ja riigiarhivaar Priit Pirsko

Foto: Andres Tennus

Tartu ülikool ja rahvusarhiiv sõlmisid koostööleppu

TÜ rektor Volli Kalm ja riigiarhivaar Priit Pirsko allkirjastasid 16. mail koostööleppu ülikooli ja rahvusarhiivi vahel, et väärtustada ühiselt tippasemel spetsialistide ettevalmistamist, dokumentaalse pärandi hoidmist ning tagada selle kvaliteetne ja teaduslik uurimine.

Kuigi koostöö rahvusarhiivi ja ülikooli vahel on kestnud alates arhiivi asutamisest (92 aastat tagasi), mil selle Tartusse toomise üks oluline põhjendus oli arhiivi kasutamine TÜ õppejõudude ja üliõpilaste õppe- ja teadustöös, on taoline kirjalik koostöölepe kahe organisatsiooni vahel esmakordne.

Rahvusarhiiv on Tartu ülikoolile tähtis õppe- ja praktikabaas, kus tudengitel ja õppejõududel on võimalus kasutada oma õppe- ja teadustöös arhiivmaterjale.

Koostööleppuga panustatakse üheskoos eelkõige arhiivinduse, ajaloo ja infokorralduse erialade kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide ettevalmistamisse.

Spetsialiste ettevalmistavas õppeprotsessis ühendab Tartu ülikool nii Eesti, Euroopa kui ka kogu maailma arhiivinduse paremaid traditsioone ning arhiivinduse tänapäevased teaduslikud ja teoreetilised alused. Lisaks spetsialistide koolitusele arendatakse koos ka arhiivinduse täiendusõpet ja valdkonna populariseerimist, sh suveülikoolide korraldamist, osalemist publitsiirimis- ja kirjastamisprojektides ning arhiivinduse valdkonna tutvustamisel avalikkusele.

Koostöölepinguga jätkab rahvusarhiiv arhiivindusliku tööpraktika ning tasuta õppekäikude ja ekskursionide võimaldamist.

Naiskoor salvestas heliloojate uudisloomingut

2. juunil veetis TÜ akadeemiline naiskoor päeva Eesti Raadio stuudios, et salvestada Eesti heliloojate uudisloomingut.

Dirigent Triin Kochi sõnul on üsna harukordne, et uudislooming moodustab ühe koori repertuaarist nii suure osa. Laulu- ja tantsupeo sihtasutuse ning Eesti kooriühingu finantseeritava arendusstipendiumi toel on koor tellinud Eesti heliloojatelt spetsiaalselt naiskooridele mõeldud heliteoseid.

Stuudios salvestati Olav Ehala, Mariliis Valkoneni ning Riho-Esko Maimetsa loomingut, varasemast on juba olemas Tõnu Kõrvitsa ja Aare Kruusimäe lugude salvestused. Salvestuste tulemusena on naiskooril kavas

välja anda uus naiskoorimuusika plaat.

«Päris uute lugudega töötamine on alati väga põnev, kuid samas ka keeruline protsess, mis kahtlemata arendab nii lauljaid kui ka dirigente,» märkis Koch.

Koori teisesse kevadesse on mahtunud veel esinemine märtsis heliloojate liidu ja Eesti kooriühingu koostöös korraldatud uudisloomingu kontserdil eesti muusika päevade ajal ja edukas osalemine mainekal rahvusvahelisel koorikonkursil Sloveenias Mariboris 18.–21. aprillini.

Kohustuslikus programmis tuli esitada eri ajastute muusikat, vabakavas tutvustas naiskoor peamiselt Eesti heliloojate muusikat

(Pärt, Mägi, Tormis, Kõrvits, Grigorjeva).

Väga heade kooridega võisteldes pääses ülikooli naiskoor esinema ka *grand prix'* vooru ning naiskooride-meeskooride arvestuses oldi parim koor. Konkursi võitis Stockholmi muusikakeskkooli kammerkoor.

8. juunil osaleb koor Põlvas toimival üle-eestilisel naiskooride laulupäeval.

Juuni alguses saab valmis ka Tartu ülikooli akadeemilise naiskoori ja Tallinna tehnikaülikooli akadeemilise naiskoori lauljate ühistööna kokku pandud «Sukasäärelaulik», milles on neljahäälsed naiskooriseaded kooriklassikast seltskonna- ja poplauludeni.

Rahvusvaheline konverents Tartus ühendab soome-ugri keelte grammatika uurijaid

6.–8. juunini toimub Tartus neljas rahvusvaheline konverents sarjast «Grammatika ja kontekst: uued vaatenurgad Uurali keelte uurimises» (*Grammar and Context: New Approaches to the Uralic Languages*). See on järgvarem toimunud samateemalistele sümposionidele, mida on peetud Ungaris ja Soomes: 2004. ja 2011. aastal Budapestis ning 2007. aastal Helsingis.

Konverentsi eesmärk on tuua kokku keeleteadlased, kes uurivad soome-ugri ja samojeedi keelte grammatikat eri perspektiividest. Ürituse korraldaja Liina Lindströmi sõnul on tavaliselt rahvusvahelistel keeleteaduse konverentsidel

käsitatud vaid üksikuid Uurali keelte ettekandeid ning ka sel juhul vaid suurema kõnelejate arvu ja oma rahvusriigiga keeli, nagu soome, ungari või eesti keel.

Sellel konverentsil on peale nende rohkelt ettekandeid ka komi, udmurdi, mari, ersa, handi, mansi, nganassaani, tundranee-netsi jt keelte, samuti meile lähemate, liivi ja vadja keele kohta.

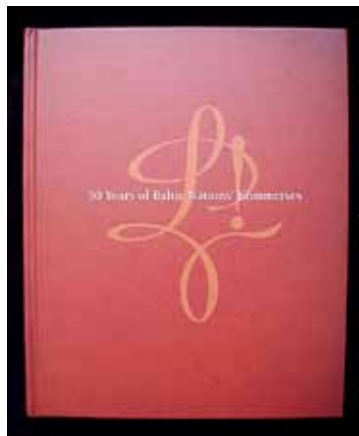
Konverentsil käsitletakse nende keelte grammatika küsimusi uuemate keeleteooriate valguses ning see annab hea pildi Uurali keelte uurimise hetkeseisust. Ühtlasi tihendab konverents kontakte Uurali keelte uurijate vahel, kes töötavad nii Euroopas

kui ka USA-s.

Konverentsi peaesinejad on Casper de Groot Amsterdamist, Maria Vilkuna Helsingist, Leelo Keevallik Linköpingist ja Gerson Klumpp Tartust. Konverentsil on lisaks üldsessioonidele ka viis teemasessiooni. Kavas on kokku üle 90 ettekande, osalejaid on Eestist, Soomest, Ungarist, USA-st, Saksamaalt, Venemaalt, Suurbritanniast, Tšehhist ja mujalt.

Konverentsi korraldavad TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituut ning keeleteaduse, filosoofia ja semiootika doktorikool. Konverents toimub Philosophicumis (Jakobi 2). Lisainfo: <http://grammar2013.ut.ee>

Pool sajandit Balti korporantide pidustusi jõudis aastapäevaks kaante vahele

Korporatsioon Indla andis tänavu mais Balti rahvaste kommersi (BRK) 50. aastapäevaks välja kogumiku «50 Years of Baltic Nations' Kommerses», mis pakub 272 leheküljel mälestusi, fotosid ja ülevaadet ajaloost, mis aitab mõista BRK fenomeni läbi poole sajandi.

Kogumik sisaldab nimekirja kõigist viiekümnest toimunud kommersist ning nende eestvedajatest. Korraldus eri riikides on pakkunud palju mäletamisväärsust ja selle tähtsust tänapäeval ei saa akadeemilises elus alahinnata.

Kogumiku loojate eesmärk on tekitada uutes korporantide põlvkondades huvi Eesti, Läti, Poola ja Saksamaa ühiste kommersside vastu, talletada ajalugu, anda ülevaade korporatsioonidest ning pakkuda varem osalenutele mõnusaid meenutusi.

Kogumik sisaldab järgmisi peatükke: Toomas Hiio «Üliõpilaselust ja üliõpilasorganisatsioonidest Tartus ja Riias 19. sajandil», Reet Bender «Mõnda balti kommersitraditsioonidest 19. sajandil Tartu memuaristika valguses», Ants Tooming «Jumalateenistused Balti Rahvaste Kommersi lahuta-

matu osana». Lisaks on kogumikus ülevaade Saksamaa, Eesti, Läti ja Poola korporantlusest, esimesest kommersist Saksamaal, Eestis, Lätis ja Poolas, 57 kommerssidel osaleva korporatsiooni kirjeldus koos pildimaterjaliga, osalejate mälestused, artikleid kommersside kohta, sh kümme käsku Riiga Balti rahvaste kommerssile sõitjale.

Inglise keeles valminud kogumik hõlmab originaaltekste saksa, eesti, läti ja poola keeles ning sobib seega kingiks nii rahvusvahelisele sõbrale kui ka kohalikule huvilisele.

Kogumiku koostasid Kristin Lillemäe, Malle Kuum, Reet Bender. Raamatu väljaandmist toetati Edith ja Arvo Reimani pärandist.

Kogumikku saab osta TÜ raamatupoest, Krisostomuse e-raamatupoest või tellida e-posti aadressilt 2013bnk@gmail.com.

13. mail tänas rektor Volli Kalm Eesti esimese satelliidi ESTCube-1 meeskonda ja kõiki teisi, kes aitasid kaasa satelliidi valmimisele. Teiste hulgas oli kohal Soome teadlane Pekka Janhunen (pildil), kelle leiutatud päikesepurje asub satelliit peagi katsetama. Janhuneni sõnul on süsteemi puhul uudne see, eesmärk oli tekitada kosmoses raketile tõukejõudu ilma kütuseta.

Fotod: 2x Andres Tennus

Ülikool valib ühtsust otsides taas maskotti

Mari-Liis Soomets
TÜ maskoti konkursi projektijuht

Tartu ülikooli üliõpilasesinduse (TÜÜE) eelmise koosseisu juhatus jõudis tõdemuseni, et praegusel ajal on puudu tudengielust sellisel kujul, nagu see oli meie vanemate ajal.

Aitamaks leida ühtset identiteeti, otsustas TÜÜE kultuuri- ja teabetoimkond hakata Tartu ülikoolile maskotti otsima. Selgus, et tegelikult on juba varem proovitud ülikoolile maskotti leida, kuid tulutult. Meile tundus siiski kummaline, et kõige suurema tudengkonnaga ülikoolil ei ole oma ühtset suurt sõpra.

Tartu ülikooli maskoti otsimise juures on paslik mainida teada ja tuntud kollast koera Villemit, keda paljud tudengid ja üliõpilaseluga seotud inimesed teavad peamiselt Tartu tudengipäevade ajast.

Kui alustasin esinduses maskotiprojekti eestvedamisega ja teemat ka oma sõpruskonnas tutvustasin, vaadati mind küsiva pilguga, sest väga paljud arvasid, et Villem ongi Tartu ülikooli maskott.

Tegelikult kuulub Villem aga ülikooli kultuuriklubile ning on sealsete aktiivsete tudengite sõnul omandanud pärast kümneaastast sisseelamist justkui kõikide Tartu tudengite ühise maskoti staatuse. Kõikidel Villemi sõpradel ei tasu muretseda, sest

Foto: erakogu

kollane koer jääb endiselt oma rolli täitma, erinevus seisneb ainult selles, et nüüd teatakse tema päritolu kohta rohkem.

Selleks, et alustada uue maskoti otsinguga, tuli meil välja selgitada varasemate konkurside kitsaskohad. Kuna TÜÜE koosseis igal aastal peaaegu täiesti muutub, ei selgunud põhjused, miks pole varasemad konkursid vilja kandnud.

Olid ainult spekulatsioonid ja jutud, millest me ei osanud midagi arvata. Kui ma maskoti projektijuhina esimest korda TÜ turundus- ja kommunikatsiooniosakonnaga kohtusin, et saada nõu ja toetust, küsiti minult, kuidas TÜÜE tagab järjepidevuse ja mis on seekord teisiti.

Maskoti järjepideva kasutamise üle hakkab vastutust kandma konkreetne inimene esindusest ja lisaks ka turundus- ja kommunikatsiooniosakonna spetsia-

listid, kes on samuti huvitatud maskoti valmimisest ja edaspidisest nähtavusest.

Maskoti peamine roll on suuredada ühtsustunnet üliõpilaste ja töötajate seas, olla ühendav lüli, keda kõik ülikooli liikmeskonnas teavad ja tunnistavad. Seega saab töötajatel ja tudengitel olema ühine käegakatsutav ülikooli sümbol.

Juba praegu on teada, et maskotil tuleb tihe sügis. Kohe esimesel nädalal astub ta üles rebasenädalal, mis on üle pika aja TÜÜE korraldada. Samuti külastab maskott suuremaid loenguid ning loomulikult on ta linnapildis nähtav ka sügispäevade ajal. Kindlasti on ülesastumisi rohkem, sest teda võivad kasutada ka teised ülikooli struktuuriüksused.

Maskoti konkursile laekus üheksa kavandit, millest žürii (esindajad nii TÜÜE-st kui ka turundus- ja kommunikatsiooniosakonnast) valis välja neli. Konkursi finaali jõudsid ülikooli asutaja kuningas Gustav II Adolf, peahoone sammas Paul, legendaarne ülikooli vaim ning teadusrott Jaak.

Need neli kavandit lähevad avalikule hääletusele, kus osaleda saavad kõik, kes tunnevad sidet Tartu ülikooliga. Ajakirja UT trükist ilmumise päevaks on eeldatavasti selgunud, milline neljast osutub valituks ja juba rebasenädalal saavad kõik temaga tutvust teha. ☺

Kolmekordne magister jagab Eestis dharmat

Sven Paulus
sven.paulus@ut.ee

Juhuse tahtel Eestisse sattunud Bangladeshist pärit munk Chipamong Chowdhury on kevadsemestril õpetanud TÜ-s tänapäeva budismi ning paali keelt. Genialistide klubis meditatsioone juhendanud ja budistlikke filme näidanud mees usub, et budismil ja teadusel on palju puutepunkte ja koostöö nende vahel viib meid humanistliku ning kaastundliku ühiskonna poole.

Kus sa sündisid ja kasvasid?
Sündisin Bangladeshis ja mu esivanemad on pärit Birmast. Kasvasin kolmes orbudekodus, enne kui minust sai munk.

Millal otsustasid õppida budismi eri ülikoolides?

Mu budismiõpingud algasid Sri Lankal eri asutustes ja seejärel sain stipendiumi Birmast. Õppisin kolm aastat ning sain bakalau-reusekraadi. Naastes Sri Lankale, kaitsesin seal oma esimese magistrikaadi. Seejärel sain stipendiumi Ameerikast Naropa ülikoolist, kus omandasin teise magistrikaadi ja kolmandat läksin tegema veidi ilmalikumasse ülikooli Torontosse Kanadas. Kokku on mul kolm magistrikaadi: budismiuurin-gutes, religiooniuurin-gutes ning Lõuna-Aasia uurin-gutes.

Kuidas sattusid Eestisse ja miks valisid just selle maa?

See oli tore kokkusattumus: justkui see, kui juhuslikult kohtad tänaval kedagi, kes kutsub sind kaasa ja sa lasedki sel juhtuda. Mu Toronto õpingute ajal toimus seal konverents, kus osalesid Aasia uurin-gute assotsiatsiooni liikmed ja üks osalejaid oli doktor Karin

Dean Tallinna ülikoolist. Tema kutsus mu TLÜ-sse õpetama ja võtsingi kutse vastu.

Siis kohtusin Mart Läänemet-saga, kes omakorda kutsus mind õpetama tänapäevast budismi Tartu ülikooli. Eelkõige käsitlen siin teemasid, millega budistlikud ühiskonnad Aasias kokku puutu-vad: budism ja abort, budism ja bioeetika, budism ja eutanaasia, budism ja poliitika ning sooküsi-mused. Aasia jaoks on need kõik uued nähtused.

Mis su tänapäeva budismi õp-pekavas sisaldub?

Vaatlen, kuidas budism on aja jooksul muutunud ja kas toimuv on olnud budismi jaoks kasu-lik või mitte. Samuti küsin, kas budismil on lootust püsima jääda ning milline toime võib olla üle-ilmastumisel. Mil moel mõjutab seda sotsiaalne, poliitiline, kul-tuuriline ja emotsionaalne kaos maailmas, kus näeme iga päev uudistes konflikte, võitlemist ja sõda? Kuidas me vaatame näiteks kommertslikku budismi Taimaal?

Budism on muutunud turismi-ga seotud majandusharuks, mis on muudetud äriliseks. Paljud lääne inimesed lähevad Taisse, aga mis neid sinna viib? Kas asi on seotud budistliku meditatsiooni ja *vipassana*'ga või on meelitivaks elemendiks hoopis mungad? Või kuidas esitab budistlik karma väl-jakutse ühiskondlikele väärnähtus-tele, kui toome näiteks seksitöösu-tuse Tais. Mil moel sobitub karma sellesse konteksti ja kas budism saaks kuidagi kaasa aidata parema ühiskonna väljakujunemisele?

Samuti õpetad ülikoolis paali keelt?

See on mu peamine eriala, sest budismiuuringutes leidub ini-

mesi, kes praktiseerivad budismi Tais, Sri Lankal, Birmas või Laoses ja osa neist keskendub *theravada* õpingutele. Olen pärit just sellest budistlikust koolkon-nast ning selles liinis tuleb meil õppida paali keelt.

Mina õppisin seda Birmas ja Tais ning kuna TÜ-s õpitakse bu-dismiuuringute raames sanskriti keelt, siis pakkusin Mart Läänemetsale välja võimaluse anda siin paali keele tunde. Samuti tahtsin jagada asjast huvitatud inimestele pisut sellekohast tausta, eriti seda, mis puudutab *theravada* uurin-guid. Paali on väga ilus keel ja mul on päris põnevaid õpilasi.

Oled Eestis olnud eelmisest sügisest saadik. Kuidas see maa sulle tundub?

Saabusin siia mullu septembris ja leian, et Eesti on väga ilus maa. Olen saanud siin hoopis teist-suguse perspektiivi. Ma ei vaja oma elus tingimata häid või halbu inimesi, sest tundmata halbu asju ei saa me ka paremateks kasvada. Olen kohanud siin väga imelisi inimesi, kõik nad on olnud väga abistavad ning kinkinud mulle naeratusi ja palju rõõmu. Talvel oli küll külm, ent ma ei kurda sel-le üle. Eesti on üks mu lemmik-maid, see on rahulik ja aeglane, eriti võrreldes suurlinnadega nagu New York või Toronto.

Kui meenutada rahvaloenduse andmeid, siis on Eesti ka väga sekulaarne maa.

Leian, et eriti ülikoolis õppiv uus põlvkond on väga ilmalik. Samas on nad väga avatud kõigele, mida soovivad õppida ja see on päris tore. Nagu mulle enne siiatulekut räägiti, siis on Eesti suhteliselt suletud ühiskond. Olen seda siin nüüdseks isegi kogenud. Ilmselt

on see tingitud koloniaalsest minevikust ja nõukogude aja mõjust. Aga uus põlvkond on avamas oma meeli ja südameid ja samuti võimalusi tulevikule ning sidemetele. Minu jaoks on vahva kõik see, mis mu südant puudu-tab ja mu ellu panustab.

Mida pead budismis kõige põnevamateks teemadeks tea-dusliku poole pealt vaadates?

Kui ma räägin inimestega budis-mist intellektuaalsel tasandil, siis tihti uurin neilt, kas budism võiks teadusega võistelda või esitada teadusele väljakutse töölevastavu-ses? Ja kui, siis kuidas sobitub kar-ma relatiivsusteooriaga, kui jääda teaduslikku konteksti? Need on põnevad küsimused.

Budismi peamine filosoofia on püsitus ja seda tunnistab ka teadus, mis iga kümnendiga ju muutub. Astronoomid või füüsi-kud avastavad pidevalt midagi uut. Minu jaoks pole budism ainult kultuuriliselt praktiline nähtus, vaid ka tee, kuidas elada ratsio-naalsel ja teaduslikul viisil hästi.

Ma ei näe vastuolu teaduse ja budismi vahel, olen kindel, et budism hindab teaduse panust ja arvan, et teadus peaks samamoodi hindama budismi panust. Need kaks peaks parema ühiskonna loo-mise nimel käima käsikäes, mitte tingimata võitlema oma koha eest. Koostöö teaduse ja budismi vahel võib viia humanistliku ja kaas-tundliku ühiskonna poole.

Miks on budism tänapäeval üha suuremale osale lääne inimes-test nõnda ahvatlev?

Budism suudab hõlmata väga eri-nevaid ning eri tasemel inimesi. Kui võtame näiteks meditatsioo-niga tegelejad, siis *theravada* või *vipassana* meditatsioon on nende

jaoks alternatiivne viis, et jälgida oma siseilmas toimuvat. Ka intellektuaalsete inimeste jaoks on budism võimalus maailmas toimuvat vaadelda.

Emotsionaalselt õpetab bu-dism ka lugupidamist, armastust, andeksandmist, õnnelikkust ja on teinud seda pikka aega. Ka läänes on inimesed neist asjust huvitatud. Näen Eestiski, kuidas ühiskond või perekond on muu-tunud üha individualistlikumaks: nad isegi ei räägi enam üksteisega. Budism aga toob peresuhted kesk-seks ja näitab, kuidas peaksime olema tihedalt omavahelistes suhetes, õpetades samal ajal armastust, kaastunnet ja ühtsust. Meditatsiooni kõrval püüab budism integreerida ka filosoofiat, psühholoogiat ja psühhoterapiat.

Paljud budistlikud filmid, mida olen siin näidanud, toovad välja alternatiivseid viise inimes-tega suhestumiseks. Tuginedes oma õpingutele ja kogemustele ning nähes lääne inimeste huvi budismi vastu, võin öelda, et budism kätkeb endas peamiselt muutusi: üleminekuid, väljakut-seid, kohanemist, omaksvõttu ja nähtuste aktsepteerimist. Siia tul-nuna võtan Eesti inimesi nii, nagu nad on ja püüan ka ennast muuta vastavalt kohalikele oludele.

Mõneti tunnen, et budismil on lahendused lääne ühiskonna probleemide tarvis – kui mõt-leme kasvõi ahnuse, vägivalda ja inimeste rahulolematuse peale.

Rääkisin ka ühel meditatsioonil, et igal päeval tuleks leida aega enda jaoks. Istu kuskile maha ja mõtle millelegi, mida sa oled sel päeval hästi teinud: kas oli see siis hea nõuanne kellelegi, lahkelt jagatud naeratus või annetus kodutule. Budismi lähtekoht on

see, et ükski inimene pole oma olemuselt halb, kõik on head ja meie meeltes on olemas puhta teadvuse kvaliteet.

Aga võib juhtuda, et läbi meie kuue meele midagi kaunist kohates kasvab ka meie igatsus ja nõnda puhas teadvus määrdub. Meditatsioon suudab neid ihasid kontrollida, sest miskit ihalda-des ja seda mitte saades me ju kannatame. Sellele sarnaselt on meedia suur võimalus tuua meie ette kõiki neid nähtusi, mis on maailmas valesti. Meedia ei räägi ju kogu aeg headest asjadest, ent minu kui budisti jaoks on oluline näha meie pärilikku sisemist headust. Ka oma sõpradele olen öelnud, et ärge püüdke olla hea inimene, vaid leidke hoopis oma sisemine headus. Just väikeste as-

jade tegemisest võrsubki arusaam sellest, kes sa tegelikult oled. Need väikesed asjad aga võivad olla toeks ka teistele inimestele.

Mida sulle meeldib vabal ajal teha?

Sõltuvalt meeleolust ja asjaolu-dest meeldib mulle vaimse prak-tika kõrval ehk mediteerimise ja sustrate lugemise kõrval lugeda ka tänapäevast kirjandust, jälgida uudiseid, tegeleda oma uuri-mistööga ning kirjutada. Hiljuti alustasin romaani kirjutamist, mis räägib budismi tulevikust ja samuti kirjutati filmistsenaariumi. Kõige enam meeldib mulle aga kujutleda kujutlematut, usun, et kujutlusvõime on üks inimevo-lutsiooni ja ellujäämise protsess, nagu ka idee lootusest. ☺

Terje Toomistu TÜ doktorant

Budism, Aasia, feminism ja puhas juhuste mäng olid teemad, mis eelmisel sügisel, kui olin küla-lisüliõpilasena Tallinna ülikoolis, juhatasid minu ja Chipamongi sõpruseni. Kõigepealt jooksime kokku Ameerika zen-budismi õpetaja David Loy inspiree-rival loengusarjal. Teiseks, kuna minu doktoriuurimus on seotud Indoneesiaga, siis on alati südantsoojen-dav rääkida inimesega, kellel on selle maailma-jaoga mingi eriline side. Seejärel intrigeerisid mind tema akadeemilised huvid. Chipamongi loetav kursus sidus budismi feminismiga. Kõige tipuks avastasin, et

olin sattunud elama tema kõrvaltrepikotta! Järgnesid pikad teeõhtud ja heanaa-berlikud suhted olukorda-des, kui ühel olid kadunud võtmed või teisel kül-m-kapis kõrb. Chipamong on edukalt sidunud endas teoreetilise-akadeemilise ja aktivistlik-praktilise poole, mida pean imetlusväär-seks. Temaga võib ärgi-tada teravaid teoreetilisi diskussioone. Ta oskab ka anda budistlikult tasakaa-lukat nõu, kui argielu kisub peadpööravalt kirjuks. Ta on küll kasvanud üles Bangladeshi budistlikes kloostrites, kuid ta on munk selle tänapäeva tähenduses – ehk inimene, kes võib nautida ka õhtut Genklubis, ilma et ta näeks selles ohtu oma karmale.

Kuidas lapsed keelelist aega tajuvad

Foto: Andres Tennus

Sven Paulus
sven.paulus@ut.ee

Mai keskel oma väitekirja kaitsnud Sirli Parm uuris, kuidas eesti laps omandab ajakateegooriat, eelkõige selle leksikaalseid väljendusvahendeid ehk ajasõnu. Dissertatsiooni «Eesti keele ajasõnade omandamine» laiem eesmärk oli välja selgitada eesti keelelise ajasüsteemi arengu seaduspärad kuni seitsmeaastastel lastel. Intervjuus UT-le toob uurija välja vanemate kasutatava ehk sisendkõne tähtsuse lapse keele arengule.

Käsitlesite oma doktoritöös eesti keele ajasõnade omandamist lastel. Kuidas jõudsite selle teemani?

Professor Haldur Õimu loengutes hakkas mind huvitama tähendusõpetus. Dotsent Reet Kasik saatis mind selle suure semantikahuviga professor Renate Pajusalu juurde, kellest sai mu juhendaja. Tänu temale olen uurinud ka keele omandamist.

Doktorantuuri astudes huvitasid mind ajasõnad, aeg üldse ja keele omandamine. Teemasid ühendades hakkasin uurima aja väljendamist ja ajakateegooriat lastekeeles, mida polnud varem eesti keeles uuritud. Kolleeg Maigi Vija ja professor Reili Argus, kes on mu teine juhendaja, viisid mu kokku rahvusvahelise uurimisrühmaga, kus juhuslikult uuriti ajakateegooria omandamist ka teistes keeltes. Kokku oli neid keeli 17.

Kõige enam juhtiski mu töö käiku see rahvusvaheline projekt, seades paratamatult paika rõhuasetused, töö käigu ja kiiruse.

Uurimise all olid ühe- kuni seitsmeaastased lapsed, aga millised olid uurimisküsimused?

Mu töö koosnes kahest uurimisest: korpuseuringust ja keeletestist. Esmalt vaatasin korpuse andmete põhjal kuni kolmeaastaste laste spontaanset kõnet. Selle põhiküsimus oli, millised ajasõnad ilmuvad lapse kõnesse esimestena ja kuidas on see mõjutatud sisendkõnest ehk lapsele suunatud kõnest.

Teine uurimus oli rahvusvahelise projektiga seotud eksperiment, kus uuriti nelja- kuni seitsmeaastasi lapsi. Eksperiment soovis leida vastuse küsimusele, mis ajal on lapsed omandanud keelelise ajakateegooria: niihästi mineviku, oleviku kui ka tuleviku.

Kuna eesti keeles tulevikku grammatiliselt väljendada ei saa, pidime tuleviku situatsiooni panema mingi sõna või verbi lisaks. Näiteks «tantsima» ja «palli viskama» sobib sama hästi öelda tulevikusituatsioonis olevikulise verbiga. Selleks, et tulevikutähendust rõhutada, kasutasime katses verbi «hakkama» – «hakkab tantsima», «hakkab laulma».

Kuidas neid keelekorpuse üldse moodustatakse, näiteks laste puhul?

Eesti lastekeele korpuse on koostatud mitme keelehuvilise emad, kes on oma lapsi lindistanud. Andmepanga CHILDES Eesti lastekeelekorpuse on internetis vabalt kättesaadav. See koostatakse nii, et teatud aja tagant lindistatakse lapse kõnet näiteks tund aega korraga, seejärel andmed litereeritakse ja sisestatakse korpusesse.

Praegu tegeleme korpuse mahu suurendamisega. Kuna las-

tekeele korpus on meil suhteliselt väike, siis on see ka üks mu töö piiranguid.

Milliseid põnevaid tulemusi doktoritöö põhjal välja tuli?

Mitmed hüpoteesid said kinnitatud. Huvitav tulemus oli näiteks tuleviku väljendamise kohta: nii korpusuuringu kui ka eksperimendi põhjal ilmnes, et lapsed kasutavad konstruktsiooni, kus on oleviku ajasõna ehk näiteks «praegu» ja siis eituslik verb. Näiteks «praegu ei mängi». See-ega lapsed väljendavad olevikulise ajasõna ja eitusliku konstruktsiooniga implitseeritud tuleviku-aega: praegu ei mängi, aga hiljem mängime.

Ekspereimendi testis oli lastel vaja väljendada tulevikulist situatsiooni. Olid videofilmid, kus laps pidi väljendama midagi tulevikus toimuva kohta ja me ei abistanud neid rohkem, kui ütlesime ette ajasõna «päras» või ajasõna «veel». Üsna suur osa lapsi väljendas end eituse kaudu, näiteks «ta veel ei tantsi». Minu arvates on see hästi huvitav tulemus.

Enamasti me teadlikult selle peale niimoodi ei mõtle, et võime tegelikult eituse kaudu ka tuleviku väljendada. Tulevik on nagunii aeg, mis on ebareaalne, sest seda veel ei ole, see on kujutletav. Minu töö ei anna vastuseid selle kohta, millised on lastel kõik võimalikud tuleviku väljendamise keelelised vahendid, aga vähemalt vihjeid selle kohta saab.

Iseenesest on see põnev, kuidas lapsed keelemaailma tulevad. Imikute pudikeelele järgneb vanemate jutu imitatsioon, ehkki sõnade tähendusvälja nad alguses ilmselt ei hooma? Varasemates uurimustes on välja

toodud, kuidas hakkavad lapsed keelt kui suhtlemisvahendit omandama. Kuigi vastündinud on üsna abitud ja vajavad toetust ning hoolitsust, peavad nad ühel hetkel hakkama väljendama oma vajadusi, tundeid või soove, sest rääkida nad esialgu ju ei oska.

Näiteks Marilyn Vihman on sellest kirjutanud, küll viidates ka varasematele uurimustele, et nutt ja esimesed naeratused ongi juba suhtlemine. Keeleuurijate huvi on selle protsessi jälgimine, kuidas suhtlusvahendid täiustuvad ja millal see muutub täiskasvanupäraseks kõneks.

Sisendkõne ehk ema, isa või hoidja keel on lapse keelelises arengus hästi oluline. Minu korpuseuuringu materjalist tuli näiteks välja, et lapsed kasutavad neidsamu ajasõnu, mida täiskasvanukeeles sagedasti kasutatakse ja mida kasutatakse sagedasti neile suunatud kõnes. Sestap kasutavad ka lapsed neid sõnu sarnastes lausekonstruktsioonides.

Tõesti: keelelised väljendid ja nende tähenduskontekst tuleb lapsekeelde imitatsiooni kaudu ning tähendus täpsustub juba iseseisva kasutusega. Minu tööst selgus, et juba kõne arengu varasel perioodil paigutavad lapsed esimesed ajasõnad – juba, jälle, veel – ajakonteksti kuidagi hästi osavalt. Samas me ju räägimegi pidevalt ajast, kas olevikust, minevikust või tulevikust.

Kas teie töö puhul saab välja tuua mõningaid soovitusi näiteks vanematele oma lastele keele õpetamiseks?

Oleksin sellega ettevaatlik, sest meil on terve hulk psühholooge ja eripedagooge, kes annavad otsest oma uurimuste põhjal nõuandeid ja teevad ettepanekuid,

kuidas kõnearengut soodustada. Üldteada uskumisena ütlesin, et rääkige oma lastega rohkem. Ja rääkige palju. Aga seda vanemad nagunii teevad. Alateadlikult kohandavad kas hoidjad või vanemad oma keelt lapse arengutasemele.

Ma hindan meie ülikoolide psühholoogide ja eripedagoogide tööd, kuna nad aitavad laste kõnearengu probleemidega tegeleda. Tegelikult puudub praegu ühtne kõnearengu hindamise test, kuigi töö selle loomiseks käib. Keeleteadlaste ülesanne on pigem kaardistada arengutase, et mis vanuses on miski laste jaoks mõistetav ja mida nad oskavad väljendada.

Kas see võib pärssida keele arengut, kui lapsed istuvad pidevalt arvuti või teleri taga?

Just keeleline väljendus jääb selle juures kindlasti tagaplaanile. Varasemad uurimused on näidanud, kuidas vahetu rääkimine arendab last ikkagi palju rohkem kui teler või arvuti, sest sealt ei saa ta oma kõnele tagasisidet.

Ma arvan, et niihästi praegu kui ka tulevikus on oluline see, et lapse kõrval oleks inimesed, kelle kaudu ta keelt õpib. Esimest keelt ei saa ilmselt õppida ainult teleri ja arvuti vahendusel, just eelmainitud tagasiside puudumise tõttu. Ka minu tööst tuli välja, kui olulised on lapsele suunatud kõnes kasutatud parandused ja kordused.

Näiteks kui laps ütleb: «hommeme me joonistasime kaardi,» siis ma emana parandan tema kasutatud ajaväljendit ja pakun talle uusi sõnu, mida ta võiks minevikulises kontekstis kasutada. Selliseid parandusi televiisor keelt omandavale lapsele ju ei paku. ☺

TÜ teadlaste mõõteaparaat tiirutab õhulaevaga Soome kohal

Kuni juuni keskpaigani möödavad teadlased Soomes Hyytiälä mõõtejaama kohal atmosfääri piirkihis toimuvaid protsesse, et paremini aru saada kliimamuutuste põhjustest. Teadusaparatuuri viib kuni kilomeetri kõrgusele tsepeliin.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Et õhulaeva kabiin ehk gondel ei ole väga ruumikas (näiteks turismireisidel mahub sinna kuni 12 inimest) ning mõõteaparatuurid vajavad eri tingimusi, vahetatakse iga õhureisi eel suuremad masinad välja. Vahetatavaid komplekte on kokku kolm: sekundaarse orgaanilise aerosooli, fotokeemia ja nukleatsiooni paketid.

«Iga paketi eesmärgid on natuke erinevad,» seletab TÜ aerosoolifüüsika teadur Sander Mirme, kes on üks projektis osalevatest teadlastest. Tartu teadlaste ehitatud NAIS, nanoosakeste ja õhuhioonide spektromeeter, kuulubki kolmandasse, nukleatsiooni paketti.

Mirme sõnul on selle mõõteaparatuuride komplekti eesmärk uu-

rida seda, kuidas täpselt aerosool atmosfääri tekib. «Me teame, et näiteks autod paiskavad aerosooliosakeste õhku nii väljalasketorudest kui ka teepinnalt kummide kaudu, aga aerosool tekib ka iseenesest keemiliste protsesside käigus. Nende toimemehhanismides on praegu veel palju teadmatust,» räägib mees.

KIIRE JA TÄPNE APARAAT HOOLT EI VAJA

Tartlaste NAIS mõõdab aerosooliosakeste suurusjaotust õhus vahemikus 0,8 kuni 40 nanomeetrit ehk molekulide suurus. Mirme täpsustab, et see on maailmas unikaalne mõõteriist just selle poolest, et suudab mõõta nii väikeseid osakesi ning teeb seda kiiresti ja täpselt.

«See mõõdab osakeste jaotuse korraga terves vahemikus, nii et hetkega on näha, kui palju

ühe või teise suurusega osakesi mõõdetavas õhus on. Seade võtab arvesse ka temperatuuri ja õhurõhu isearasusi ning annab kõige täpsema tulemuse.»

Näiteks on üks NAIS töös ka Šveitsis, Euroopa nukleaaruuringute keskuses CERN, kus see mõõdab ekstreemolukordades toimuvaid muutusi. Nn pilvekambri tekitatakse ja muudetakse ultraviolettkiirgust, õhurõhku ja -niiskust ning kosmilisi kiiri, sealsed mõõtmistulemused annavad teadlastele täpsema arusaama, mis elemendid mängivad rolli pilvede tekkimisel ja hajumisel ning kuidas kogu protsessi mõjutavad.

Lisaks kiirusele ja täpsusele on NAIS-i pluss just rasketes tingimustes vastupidamine. «Meie masin on eriti töökindel tänu sellele, et see ei vaja inimese hoold. Ei ole vaja mingeid kemi-

kaale juurde valada ega filtreid vahetada nagu tavaliselt sarnastel mõõteaparatuuridel. Põhimõtteliselt võib NAIS rahumeeli kuskil metsas kolm kuud töötada, ilma et keegi seda näpiks,» toob ta näiteks.

Nii Soomes kui ka projekti eel-misel mõõtekampaanial Itaalias on töökindlus end suuresti ära tasunud. Kui Soomes on probleeme kiiresti muutuvate ilmastikutingimustega, siis Itaalias oli mureks suur kuumus.

«Lendasime eelmisel suvel Po oru kohal San Pietro Capofiume mõõtejaama läheduses. Alustasime lennuga tavaliselt hommikul kell neli ja selleks ajaks, kui tsepeliin keskpäeval tagasi jõudis, ei saanud masinaid katsudagi, õhk ja metall olid tulikuumad,» meenutab Mirme.

Projekti mõõtekohad valiti võimalikult erinevad, et tulemusi saaks võrrelda ja paremini üldistusi teha. Lõunakampaania Itaalias tähendas stabiilset kuuma ilma ja rohke õhureostusega põllumajanduspiirkonda, põhjakampaania Soomes korraldatakse metsasel alal, kus on väga puhas õhk ning looduslikud protsessid paremini jälgitavad.

«Muidugi valiti ka kohad, kus maa peal oleks olemas nn supermõõtejaamad. Kuna seal on maapinna lähedal tehtud paljude aparatuuridega väga põhjalikke uuringuid, teame täpsemalt, mida oodata ja saame õhust saadud tulemusi teiste andmetega võrrelda,» täpsustab teadlane.

ÕHULAEV AITAB ATMOSFÄÄRI UURIDA

Et NAIS-i ja teisi nukleatsiooni-paketi mõõteaparatuurid huvitab just konkreetse koha atmosfääri vertikaalprofiil, tehakse ühe lennu

väljel umbes kilomeetri raadiusega ringe otse mõõtejaama kohal. Just see vajadus oligi määrav, miks valida uurimisplatvormiks õhulaev.

«Tavaliselt uuritakse õhus toimuvaid protsesse lennukite pealt, aga tsepeliin suudab erinevalt neist ühe koha peal väikseid tiire teha ja liigutab ise õhku väga vähe. Meie masin on lennanud ka kuumaõhupalliga, aga seda ei ole võimalik juhtida ja Soome metsades oleks sellega ka võimatu maanduda,» loetleb Mirme õhulaeva eeliseid.

Muidugi ei suuda tsepeliin eriti kõrgele lennata, seda enam, kui pardal on rasked mõõteaparatuurid. Iga lisagramm tähendab, et õhulaev suudab vähem kõrgele ja kaugele lennata. Koos pilootide ja masinatega võib kaasa sõita vaid üks teadlane. Samas on umbes kilomeetri kõrgusele tõusev lennuk sellist laadi uuringute jaoks just väga sobilik.

«Umbes kilomeetri kõrgusele ulatuv atmosfääri piirikiht on tihedalt seotud kõige sellega, mis maapinnal toimub. Kui see soojeneb või jahtub, tekivad piirikihis omaette kihid. Lende alustamegi tavaliselt varahommikul, et näha, kui kõrgel midagi toimuma hakkab ja kuidas see asi areneb.»

See, mis kellaajal aerosoolipuhangud toimuvad, on umbes teada. Õhus pidevalt eksisteerivad väikesed molekulide kogumid (klastrid) hakkavad soodsatel tingimustel, sobilike gaaside ja päikesekiirguse koosmõjul, kasvama suuremateks aerosooliosakesteks ja kui nad on piisavalt suured, hakkavad mõjutama ilmastikku. Aerosoolid mängivad olulist rolli näiteks pilvede ja vihma tekkes.

«Aga üldiselt on aerosoolide puhul suur teadmatus, milline

mõju neil täpselt kliimale on. Kõik see, mida me praegu teada saame, on teadlaste jaoks suhteliselt uus info,» seletab Mirme ja lisab, et kui pilt atmosfääri toimimisest ja mõjudest saab järjest selgemaks, osatakse tulevikus ehk inimtekkeliste aerosoolide hulka paremini reguleerida.

Kuigi mõõtmiskampaania lõpeb Soomes juuni keskpaigas ja tsepeliin lendab tagasi Saksamaale, läheb andmete analüüsi tõttu teadusartiklite avaldamiseni veel vähemalt aasta aega. Praegu loodavad PEGASOS-e projekti eestvedajad, et uuringu tulemused mõjutavad otseselt riikide keskkonnapoliitikat nii Euroopas kui ka ülejäänud maailmas. ☺

PEGASOS

Pan-European Gas-Aerosols-climate interaction Study

- Tegu on suure, neli aastat kestva uurimisprojektiga (2011–2015), kus osaleb 26 partnerit 15 riigist.

- Uuritakse kliimamuutusi, õhukvaliteeti, õhusaaste emissioone, atmosfääri ja biosfääri vahelisi seoseid ja muud.

- Aktiivne andmekogumine on jagatud kahte ossa: eelmise aasta suvel tehti mõõtmisi Itaalias, sel suvel uuritakse Soomes.

- Teadusprojekti kogumaksumus on enam kui 9,8 miljonit eurot.

- Projekti eestvedaja on Jülichi instituut Saksamaal.

- Rohkem infot leiab uurimisprojekti kodulehelt: pegasus.iceht.forth.gr

NAIS kogub teavet tsepeliini aknast ning salvestab kogu saadud info. Kõik õhulaevas olevad suuremad mõõteaparatuurid on paremaks transportimiseks pandud tugevasse metallraami.

Foto: Sander Mirme

Foto: Ove Maidla

Eestit võib oodata arstide ja õdede põud

Tartu ülikooli teadlased Raul-Allan Kiivet, Helle Visk ja Toomas Asser kaardistasid arstide, õdede ja proviisorite tulevikuvajaduse Eestis ning leidsid, et aastaks 2032 võib eriti musta stsenaariumi korral nende hulk väheneda peaaegu poole võrra.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Elmise aasta aprilli seisuga oli Eestis töökoht 4521 arstil, kellest 15% on vanemad kui 65 aastat ehk pensionialised. Nooremate töötavate arstide osakaal on järk-järgult vähenenud, täpsemalt 1998. aastaga võrreldes 518 inimese võrra. Kui arstide lahkumine välismaale jätkub samas tempos nagu viimastel aastatel ning koolitustellimust ei suurendata, väheneb alla 65-aastaste arstide osakaal veelgi. Vanemad jäävad aga pensionile, mis muudab arstide hulga taas väiksemaks.

Kuna arstiõpe ülikoolis kestab vähemalt kuus aastat, ei saa veel sama kaua alla 65-aastaste praktiseerivate arstide arvu vähenemist

peatada. Selleks, et kahekümne aasta pärast oleks Eestis vähemalt sama palju arste kui praegu, tuleks juba sellest sügisest suurendada vastuvõttu Tartu ülikoolis, sest see on ainus arstiõpet pakkuv ülikool Eestis.

TÜ arstiteaduskonna dekaan Joel Starkopf ütles, et ainus, mida teaduskond sellist tulevikuprognoozi silmas pidades teha saab, ongi arstiõppesse suurema vastuvõtuarvu määramine. Seda tuleb teha aga järk-järgult.

SUUREM ARV ÕPPEKOHTI

«Kui me paneksime juba sel aastal üliõpilaste vastuvõtuarvuks 140 asemel 200, tekiks suur segadus. Me peame enne uute tudengite vastuvõtmist olema

kindlad, et lisaõppekohad on piisavalt rahastatud ja õppeprotsess piisiks väga heal tasemel ja sujuks,» selgitas Starkopf.

2013. aasta sügisel võetakse arstiõppesse vastu senisest veidi enam, 144 üliõpilast. Tulevikus plaanib arstiteaduskond vastuvõtavate arvu suurendada peaaegu igal aastal kahe õppeerühma, kokku 16 koha võrra. Nii peaks 200 õppekohani jõudmine juhtuma umbes viie aasta pärast.

Starkopfi sõnul on sellised arvutused tehtud mõttega olla optimistlikult ettevaatlik. Et arsti põhiõpe on üks ülikooli kallimaid erialasid, nõuab vastuvõtu suurendamine lisainvesteeringuid. See aga tähendaks kas teiste erialade arvelt raha kokkuhoidmist või ülikooli tegevustoetuse

suurendamist riigieelarvest. Õppekvaliteedi kõrgel tasemel hoidmiseks samal ajal on väga tähtis riigi toetus.

«Kindlasti ei tähenda see automaatselt, et kõrghariduskulud riigile suurenevad. Kui riik seda otsustab, võib aga nii juhtuda küll. Maksimaksja jaoks ei muuda see sisuliselt aga midagi, sest eri valdkondade vahel jagatakse olemasolevat raha,» rääkis dekaan.

Hoopis halvem oleks tavakodaniku jaoks see, kui kõrgkoolid midagi ei teeks ning tervishoiutöötajate arv järjest väheneks. See tähendaks, et väheneks ka tervishoiuteenuste kättesaadavus, ülekoormusest tekiks pinged ravitöö korraldamisel, ooteajad arsti vastuvõtule pikeneksid veelgi ning osa abivajajaid jääks hoopis ilma abita.

Eesti arstiteadusüliõpilaste seltsi president Marta Velgan tõi välja, et ainult vastuvõetavate tudengite arvu suurendades Eesti olukorda ei päästa, koolitustellimuse suurendamise kõrval on veelgi olulisem pidurdada meditsiinivõimendajate minekut Soome.

TÜ arstiteaduskonna on viimasel viiel aastal lõpetanud kokku enam kui 600 arsti. Lõpetajatest sadakond on soomlased, kellest valdav enamik on ennast registreerunud Soome arstide registris. Eestimaalasi on lõpetanud aastas keskmiselt 102 ja neist 33% olid 2012. aastal Soome registris. Siiski ei välista Soome registris olemine ka Eestis töötamist.

MOTIVATSIOON EESTISSE JÄÄDA

«Isiklikult olen täheldanud, et suurem tahe jääda Eestisse on neil, kellel on Eestis elukaaslane või pere ning neil, kellel on eriala puhul valik juba tehtud. Kes aga

tõelist kutsumust veel leidnud pole, seab suurema tõenäosusega sammud välismaa poole, kuna seal on rohkem võimalusi eriarsti kutset omandamata praktiseerida,» ütles Velgan.

Veidi on välismaale enesetäiendamist või tööd otsima minekut leevendanud 2010. aastal seltsi saavutatud põhiseaduse muudatus, mille tulemusel said arstitudengid õiguse juba õpingute ajal abiarstina töötada. Samuti on olemas eriarsti lähtetoetus ning ka meditsiinivõimendajate palka on aegamööda tõstma hakatud.

«Eelkõige on abiarstina töötamine suurendanud arstitudengites kindlust oma teadmiste ja praktiliste oskuste osas, mis on minu arvates väga oluline. See, kui tudengid tunnevad, et nad on haiglas oodatud ning neisse suhtutakse kui tulevaste kolleegi, motiveerib rohkem Eestisse jääma,» usub Velgan.

Kui internetikommentaariumides on muude arvamusalalduste kõrval käidud välja mõte, et ülikooli lõpetanud arstitudengite jaoks tuleks kehtestada umbes viieaastane kohustus Eestis töötada, siis arstiteaduskonna dekaani arvates ei ole see vajalik.

Starkopfi sõnul tuleb enne

täieõiguslikuks tegevarstiks saamist läbida ka 4–5 aasta pikkune residentuur ning valdavalt tehaksegi see kodumaal. «Arvestuslikult on iga kuues või seitsmes praktiseeriv tervishoiutöötaja resident, seega on nad meie tänase tervishoiusüsteemi väga oluline osa,» toonitas dekaan.

Kohustuslik suunamine või kohalikus süsteemis kindla arvu aastate töötamine on maailmas väga vähe levinud. Nii on see näiteks Ungaris ja Kanadas – viimasel juhul kohustab kohalik omavalitsus resident, kelle õpinguid nad on rahastanud, vastava arvu aastaid enda piirkonnas töötama. Euroopa Liidu sisene tavapraktika on aga see, et piirid on tööjõu igasugusele liikumisele avatud.

Küll on Eesti tervishoiusüsteemi tulevikku silmas pidades hea märk see, et arstiõppe huvilisi on jätkuvalt palju. Seni on kõik sisse saajad olnud väga head kandidaadid, konkurss arstiteaduskonda on alati üks tihedamaid ning sisse saavad vaid parimatest parimad. Viimase 3–4 aasta jooksul on rõõmustav tendents olnud ka see, et suurenenud on noormeeste osakaal. Näiteks mullu sügisel alustas arstiteaduskonnas õpinguid sama palju noormehi kui neide.

TÜ hinnangul võiks arstiteaduskonna esimesele kursusele vastuvõtu kasvutempo olla järgmine:

- 2013. aastal 144 üliõpilast
- 2014. aastal 169 üliõpilast
- 2015. aastal 176 üliõpilast
- 2016. aastal 176 üliõpilast
- 2017. aastal 184 üliõpilast
- 2018. aastal 200 üliõpilast

Proviisoriõppe vastuvõttu on TÜ hinnangul vaja suurendada praeguselt 36-lt 48-ni aastas. Hambaarstide vastuvõttu oleks 2014–2018 vaja hoida praegusel tasemel, s.o 32 üliõpilast aastas.

Volli Kalm: ülikooli dünaamilise arengu aasta

Rektor Volli Kalm vaatab esimesele rektoriaastale tagasi ning analüüsib muu hulgas kahte ülikoolis aset leidvat olulisemat protsessi, mis ootavad kokkuleppeid ülikooli töötajate seas: juhtimisreformi lõpuleviimine ning uue arengukava koostamine.

Sigrid Rajalo
sigrid.rajal@ut.ee

Kuidas on teie hinnangul rakendunud ülikooli juhtimisreform, sh tööle hakanud kaks otsustuskogu ning kas juhtimisstruktuuris tuleks veel muudatusi teha?

See, et senat moodustas põhikirja komisjoni, mille ülesanne on juhtimisreformiga edasi minna, näitab, et reform on poolel teel. Nõukogu ja senati moodustamine on see osa reformist, mis on ära tehtud, aga n-ö allapoole jäävate juhtimistasanditeni ei ole muudatused veel jõudnud. Minu arvates on nõukogu ja senat hästi tööle hakanud. Muidugi on mõlemal kogul olnud vaja harjuda ja saada aru oma uuest rollist, aga see on väga hästi toimunud.

Nõukogus on käsil juba teine eelarve arutelu. 17. juunil jõuame ka senati ja nõukogu esimese ühisistungini. See on suhteliselt pikalt planeeritud, ei ole lihtne leida kahele kogule sobivat aega ja aktuaalseid küsimusi, et koguneda.

Juhtimisstruktuur vajab aga korraldamist lõpuni. Senat kui akadeemilisi asju otsustav kogu moodustati täielikult valdkondlikul põhimõttel, mis tähendab, et iga valdkonna neli inimest ei saa senatis esindada konkreetseid struktuuriüksusi, kust nad pärit on, vaid neil tuleb esindada

valdkonda tervikuna. Kõigepealt tuleb selgemalt lahti kirjutada, kuidas tekib esindamise alus. Kuidas nimetab ülikool oma liikmed nõukokku, kuidas tekivad või valitakse igast valdkonnast neli inimest senatisse. Nende valimiseks on vaja teaduskonnast või instituudist laiemat vaadet ja kokkulepet. Uuest TÜ seadusest ja tulemuslepingust tulenevalt on ülikoolil ja tema allüksustel vastutus hariduse andmise ja selle kvaliteedi eest, mis eeldab samuti laiemat koostööd kui igas väikeses spetsialiseerunud teaduskonnas. Kuidas on kooskõlas eri tasandite juhtide: rektori, prorektorite, dekaani ja instituutide juhataja kohustused, õigused ja vastutus. Täpselt sama küsimus on otsustuskogude kohta: nõukogu, senat, teaduskonna ja instituudi nõukogud. Kui otsustuskogu võtab vastu otsuse, siis kes selle ellu viib ja selle eest vastutab?

Väidate, et otsuste tegemisel ning kohustustes, õigustes ja vastutuses on teatud segadus?

Ma väidan, et vastutus, kohustused ja õigused ei ole igas kohas tasakaalus. Formaalselt on dekaanil vastutus eelarve jälgimise ja täitmise eest, mille kirjutab talle ette teaduskonna nõukogu. Aga kuidas ja mis vahenditega ta seda teeb ja milles väljendub nõukogu vastutus eelarve täitmise eest?

Foto: Andres Tennus

Ühtpidi on see võimude lahuse küsimus. Praegune kõrgem juhtimisstruktuur ehk nõukogu ja senat on riigi juhtimisega võrreldes kui õigust loov osa. Nõukogu võtab vastu eelarve ja arengukava, mis peavad olema omavahel kooskõlas ja tegevjuhtkond vastutab nende täitmise eest. Rektoraadi ja dekaanide roll on sarnane sellele, mida me kutsume täidesaatvaks võimuks.

Tooge mõned konkreetsemad näited, kuidas reform ei ole allapoole jõudnud. Mida tähendab, kui senati koosseis esindab valdkondlikkust, aga allapoole see enam ei peegeldu?

Kõik allüksused kuuluvad mingisse õppe- ja teadusvaldkonda. Võtame näiteks sotsiaalvaldkonna. Probleemid, kuidas allüksused koordineerivad omavahel soovet ja eesmärke, ilmnesid siis, kui valisime esiletõstmiseks institutsionaalse uurimistoetuse taotlusi. Tekib küsimus, et kui senatis on sotsiaalvaldkond esindatud nelja inimesega, kes on eri teaduskonnadest, siis kuidas need inimesed esindavad oma valdkonna kui terviku huve, kuidas nad tasakaalustavad need huvid oma koduteaduskonna huvidega. See ei ole lihtne ja senat on sellest ka aru saanud. 22. märtsi senati istungil oli arutusel põhikirja komisjoni töö vahearuanne. Konkreetsete otsusteni me ei jõudnud, aga senatis väljendati selgelt hoiakut minna edasi valdkondliku printsiibiga. Mida iganes see detailides tähendab, kas näiteks jääb sama palju juhtimistasandeid kui praegu või tuleb üks

juurde, aga suund valdkondliku lähenemise poole on selge. Järjest rohkem on meil vaja arutada terve valdkonna soove ja nägemust. Seetõttu on vaja, et kuskil tekiks valdkondlik kogu, mis koondaks need nägemused ja lepiks kokku ühisosa. Selleks peab valdkonnale tekkima ka juht. Need inimesed, kes senatis valdkondi esindavad, peavad tooma senatisse valdkondlikud arusaamad, mistõttu on vaja kokku leppida ka see, mil viisil need inimesed senatisse valitakse.

Kas dekaani roll võib muutuda?

See peaks muutuma. Meie ettekujutus on, et dekaani ja asutuste juhatajate õigused ja vastutus ehk võim peaksid suurenema, mh eelarve üle, et tugevdada nende kui akadeemiliste juhtide positsiooni. See on selge soov. Samas jäävad dekaanid ja instituutide juhatajad ikkagi täidesaatvaks võimuks.

Kas eelõeldu tähendab, et ei ole välistatud nelja teaduskonna teke?

Arusaadavalt on paljude inimeste esimene küsimus, et kas ja kuidas muutuvad struktuuriüksustevahelised piirid ja seetõttu rõhutan, et kõige olulisem on, et eri taseme otsustuskogude ja juhtide funktsioonid, õigused ja kohustused oleksid tasakaalus, võimaldaksid ülikoolil areneda ning kaasas (ja isegi ees) käia meid ümbritseva dünaamiliselt muutuva maailmaga. Aga see huvi, et mis saab minu positsioonist või kes saab mu ülemuseks, on inimlik. Otsene vastus küsimusele on, et jah, soov oleks liikuda selles suunas. Kõigepealt aga lepime senati,

nõukogu ja teaduskondadega kokku, kuhumaani me selles arengus läheme, ma usun, et saame selgema suuna pärast 17. juuni nõukogu ja senati ühisistungit, kus on kaks ühisarutelu punkti, esimene on ülikooli arengukava ja teine põhikirja küsimus. Ülikooli arengueesmärgid peavad saama täidetud ja juhtimisstruktuur peab seda võimaldama.

Kas nõukogu on juba arengukava arutanud?

Ei. Meil on tegelikult kehtiv arengukava aastani 2015. Praeguses arengukava arutelus puudub vajadus öelda, et kehtiv kava enam ei kõlba, pigem peab arengukava olema täienev dokument. Me üritame juhtida seda protsessi nii, et meil ei oleks üks kivisse raiutud dokument, mida ettenähtud perioodi jooksul ei muudeta ning kui hakatakse uut koostama, kuulutatakse vana kehtetuks. Elu on dünaamilisem ja kava peaks olema niisugune, kus me vajaduse korral saame uued eesmärgid, täiendada seniseid ja vaatame, kas need on täidetud või ütleme, et mõned ei ole enam nii tähtsad. Meil on vaja pikemat plaani ja kuna ümbritsev keskkond on oluliselt muutunud, oli vaja alustada uue arengukava koostamisega. Ülikooli arengusooovid on samuti muutunud. Komisjon üritab pidada silmas kahte asja: ühitada ülikooli kui organisatsiooni sisemised ja välised ootused. Väljaspool ülikooli panustame oma tegevusega mitmel tasandil: näiteks Tartu linnas, riigis, Läänemere regioonis kuni maailma mastaabini. Meil ei saa olla eri

tasanditel samad eesmärgid ja ootused.

Tooge mõned näited, mis praeguses arengukavas vajavad täiendamist.

Üha enam muutuvad tingimused ülikoolist väljaspool. Eestis on enamus kohale jõudnud: ülikoolidevahelised läbirääkimised, tudengite arvu vähenemine, finantseerimise muutus RKT baasilt tulemuslepingute baasile, teaduse finantseerimise reform jne. Sarnased asjad toimuvad Euroopa tasemel: järgmine EL-i tõukefondide finantseerimisperiood, fookustamise soovitusel selles mõttes, mida Euroopa tasemel kutsutakse nutikaks spetsialiseerumiseks ja teaduse paremaks seostamiseks ühiskonna vajadustega jne. Hulk asju ei olnud eelmist arengukava tehes üldse päevakorral. Teaduse finantseerimise põhimõte on küll endiselt samasugune: raha jaotatakse kvaliteedi alusel. Muutub see, et rohkem raha saab väiksem arv töörühmi. See toob kaasa institutsiooni rolli suurenemise, et kuidas toimida ülikoolile vajalike heade teadlastega, kes mingil ajal võivad jääda riikliku rahastuseta.

Ülikoolil tervikuna on tegelikult teaduse finantseerimisel läinud väga hästi, me oleme oluliselt suurendanud oma osakaalu kõigis finantseerimismeetmetes.

Ülikooli jaoks on küsimus, kas me püüame muutustega võimalikult mugavalt kohaneda, n-ö lohiseda järel, või võtame aktiivse positsiooni. Kas me näeme, et meil on võime ja kohustus protsesse mõjutada, näiteks kuidas ja milleks jaotatakse Eestis EL-i tõukefondide raha, kuidas korraldatakse riigihankeid, milline peaks olema Eesti teadus- ja arenduspoliitika

jne. See on üks pool, kuidas me püüame ülikooliväliseid protsesse ise mõjutada. Teine pool on see, kuidas me oma organisatsiooni kujundame ja juhime, et oleksime valmis väliskeskkonnas toimuvates muutustes kõige aktiivsemalt, kvaliteetsemalt ja efektiivsemalt osalema. Eesmärk on see, et organisatsiooni juhtimisel oleks meil võimalik otsuste tekkimisel ja vastuvõtmisel iseenda ja ühiskonna vajadustele kiiresti reageerida.

Ei tohiks ju olla küsimust, kas ülikool peaks olema eestvedaja või järelehoiseja?

Mulle ka tundub, et sellist küsimust ei ole ja ma loodan, et ülikoolis enamik saab aru, et meil peab olema aktiivne roll.

See tähendab muidugi mõtteviisi muutust.

Just. Mitmes otsustuskogus on olnud jutu sellest, mida ülikool saaks teha, et olla füüsilises ja vaimses mõttes oma liikmeskonnale parem töökeskkonna pakkuja. See on küll päris raske, välistingimustest tulenevalt peaaegu võimatu, aga kui meil annaks vähendada akadeemilise kogukonna bürokraatlikku koorust, vabaneks tohutu ressurss.

Alati võiks ka rohkem palka maksta, võiksid olla paremad tööruumid, aga see on vaid pool asjast. Igapäevaelus on kerge ununema, et ülikool toimib eelkõige ühiskonna jaoks, kelle soove me peame mõistma ja arvestama. Ülikooli eesmärk on võimaldada hea hariduse omandamist, kasvatada teaduslikku, kultuurilist ja tehnilist intelligenti. Seda ootab meilt ühiskond, see, kes meid finantseerib. Ma julgen väita, et välised ootused ja ülikoolis töötavate inimeste endi ootused

kattuvad, ühed tahavad väga häid spetsialiste ja teised tahavad teha head teadust ja on entusiastid õpetamises. Aga ootused ei kattu mitte kõiges. Ma soovin, et peetaks rohkem meeles seda, et ülikool ei ole vaid me endi jaoks.

Välised ootused ülikoolile on nähtavamad ja tuntavamad, kas või ettevõtlusvaldkond, mis on jõuliselt esiplaanile tulnud ja milleks te lausa prorektori ametisse määrasite.

Kindlasti on ülikoolil võimalusi rohkem kui me neid kasutame, et majanduslikus mõttes ühiskonda ja ettevõtlust aidata. Siiski, kõige tähtsam on see, et ettevõtted saavad ülikoolist tarku inimesi ja lisaks võivad nad saada mingi rakendusliku töö või tehnoloogia, mis võimaldab kiiresti kasu teenida, mis aitab ülesande lahendada või patenti taotleda. Põhiliseks jäävad aga ikkagi ülikoolist tulevad targad inimesed. Ka juhtivates tehnoloogiainstituutides, näiteks MIT-s (Massachusettsi tehnoloogiainstituudis) mida tihti näiteks tuakse, moodustab ettevõtluslepingutest teenitav tulu 4–6% kogu ülikooli eelarvest. Tartu ülikoolis on see natuke üle 4% ja me näeme veel palju arenguvõimalusi. Ettevõtlusele töötamist ei saa absolutiseerida, ülikooli põhieesmärk on mujal.

Ettevõtluskooostöö teema on praegu päevakorral, kuna teeme seda sihiteadlikumalt.

Räägime tulemuslepingust. Mida olete arutanud ja mida kokku leppinud kõnelustel teiste Eesti ülikoolide rektoritega? Need ei ole kiired protsessid ja ma ei saa kokkulepete all nimetada ühtegi konkreetset õppekava. Ainus, milles oleme rektorite

nõukogus kõikide ülikoolidega kokku leppinud, on see, et võtame sügise seisuga EHIS-est ja ETIS-est lähteandmed (tudengite arvu, õppekavade arvu, teaduse finantseerimise, teadustöö tase), millele tuginedes me läbirääkimistel argumenteerime. Õppevaldkondade tasemel on praegu tehtud nn vastastikused pakkumised. Tartu ülikool on oma seisukohad TTÜ ja EMÜ rektoraadile mitmel korral välja öelnud, aga lõplikke kokkuleppeid neis veel ei ole.

Meie selge eesmärk on jõuda maaiülikooliga majanduse õpetamisel ühe õppekavani, kus ühe suunana võiks olla spetsialiseerumine maamajandusele. See plaan on EMÜ-le selgelt edasi öeldud.

Teine plaan, mis puudutab Tartu ja TTÜ-d, on see, et tehnikaharidus peaks Tartus jätkuma ja see võiks toimuda EMÜ tehnikamaja baasil, kus meie kava järgi teeksid koostööd EMÜ ja TTÜ. Meie võiksime panustada alusainetes, nagu füüsika ja keemia. TTÜ ja EMÜ vaidlevad veel selle üle. Kui EMÜ tehnikamajas tehnikaharidust arendada, annab see TTÜ-le hea põhjuse oma Tartu kolledž sulgeda.

Lisaks oli meil TTÜ rektori kokkulepe, et TTÜ lõpetab õigusteaduse bakalaureusetaseme vastuvõtu, TTÜ rektor on mulle väitnud, et sel suvel nad eestikeelset vastuvõttu ei korralda.

TLÜ-ga on seni olnud kõige vähem kõnelusi, me oleme rektoriga mõnel korral rääkinud, rektoraadiga kohtume peagi. Oleme sotsiaal- ja haridus- ning filosoofiateaduskonna dekaaniga rääkinud, et nad selleks valmisuksid ja ütlesid, milles teha TLÜ-ga koostööd, millest ehk loobuda, millest kindlasti mitte,

mis võiks olla see, mille kohta me ütleme, et me sooviks, et TLÜ aktsepteeriks, kui seda teeksime ainult meie. See kõik on algaasis ja meil ei ole eriti kiiret, sest aasta pärast on vaja ministriumile öelda, kuhu me oleme jõudnud.

Milline on teie seisukoht õpetajakoolituse suhtes?

Õpetajakoolituses on kokkulepe nii TLÜ rektoriga kui ka halduslepingu põhjal, et seda jääme tegema nii meie kui ka TLÜ.

Kas mõnede kõrgkoolidega on veel vaja läbi rääkida?

Tulemusleping meid selleks ei kohusta. Näiteks muusikaakadeemiaga on meil ühine õppekava. Kunstiakadeemias klassikalist maaliõpetust, nagu meil, ei ole. Meie maaliõpetuse saatus on tegelikult teadmata, sest kevadel toimunud üleminekuhindamise otsuseid ametlikult veel ei ole. Maaliõpetuse kestmine või lõppemine sõltub sellest otsusest, sest praegu on sellel õppekaval ajutine koolitusluba.

Ma ei välista kummagi kõrgkooliga koostöö arutamist, aga ei meie ega nemad ole initsiatiivi näidanud. Pigem on olnud uuesti päevakorral koostöö EBS-iga majanduse õpetamises.

Mida tõstaksite ise oma esimesest rektoriaastast esile?

Tagantjärele mõeldes valmistas mulle teatud üllatuse, et prognoositi sisulisi konflikte senati ja nõukogu kui senisest erineva tööjaotusega otsustuskogude vahel. Suhteliselt tihti tuli see juuks ennekõike rektori valimistele eelnenu debattides. Kogemust ju veel ei olnud ja kindlust seega ka mitte. Ma mäletan, et ütlesin toona, et kui inimesed tahavad koos-

tööd teha, siis nad saavad seda alati teha ja kui nad otsivad konflikti, siis nad selle ka leiavad. Nüüd, kui aasta saab täis, pean ma ütleva, et need hirmud ei osutunud tõeks. Loomulikult on kogude vahel alati ka erisugu arusaamu ja olekski igav, kui ülikoolis oleksid kõik ühesuguse mõtteviisiga.

Senatil on põhikirja järgi ühekordne vetoõigus nõukogus tehtavale eelarve otsusele, aga seda ei kasutatud. Järelikult sai nõukogu hästi hakkama. Pigem on olnud vaja harjuda sellega, et üks kogu otsustab ühtesid asju ja teine teisi.

Paralleelselt arengukava koostamise ja juhtimisreformi jätkamisega on käimas ka kolmas protsess. Senat moodustas nn professuuride komisjoni, et analüüsida, kuidas professuurid tekivad, millised on kvalifitseerumistingimused, kuidas professuure rahastatakse jne. Professuuride loomine on ülikooli jaoks üks fundamentaalsemaid küsimusi: miks just need, aga mitte teised, millistel tingimustel ja milline on karjäärimudel, rahastamine jne.

Olen kuulnud arvamusi, et äkki on muutusi ühekorraga liiga palju. Õnneks on ülikoolis selgelt näha, et domineerib arusaam, et tänapäeva maailm ongi dünaamiline. Ei ole enam võimalik, et 20 aastat on eri valdkondades kõik ühtemoodi. Igasugune seisumäämine tähendab, et me jääme ümbritsevast maha ja selle tõttu ma väga loodan, et see hoiak, et ülikool peab dünaamiliselt arenema ja olema eestvedaja, jätkuvalt domineerib. Küll mõned asjad muutuvad ka stabiilemaks, kogu ümbritsev maailm ei jää nii heitlikuks, nagu praegu hariduse ja teaduse finantseerimise reformide taustal tundub. ☺

Selgem vastutus, tasakaalustatud areng ja kaasatus

Marco Kirm
TÜ teadusprorektor, põhikirja komisjoni esimees

Möödunud aasta oktoobris moodustas senat komisjoni Tartu Ülikooli uue põhikirja väljatöötamiseks. Komisjon, mille liikmete hulka kuuluvad nõukogu, senati, valitsuse, üliõpilaste ja kogu ülikoolipere esindajad, on mitme kuu jooksul läbi vaelnud teemad, mis tuleks määratleda uues põhikirjas. Selgem vastutus, juhtide kohustuste ja õiguste tasakaal, juhtimise ja struktuuri toetus akadeemilise kogukonna eneseteostusele, suurem kaasatus, valdkondlik lähenemine ja tasakaalustatud areng on märksõnad, mis iseloomustavad läbiarutatud põhimõtteid.

Märtsis esitas komisjon rektorile uue põhikirja koostamise lähtesisukohad. Ettepanekuid arutati valitsuse ja senati istungil. Lisaks toimusid mõttevahetused dekaanide, teaduskondade nõukogude liikmete ja üliõpilasesindusega. Paljud küsimused vajavad veel edasist mõttevahetust, kuid praegu on komisjoni ettepanek teha olemasolevasse põhikirja kolm muudatust, milles Tartu ülikooli liikmete vahel valitsevad sarnased arusaamad ning mille kiire jõustumine aitaks

Foto: Andres Tennus

kaasa ülikooli kui terviku edasisele arengule: taastada ülikoolis valdkond kui koordineerimistasand, täpsustada, kuidas valitakse ülikooli nõukogu ülikoolipoolsed liikmed ning täpsustada, kuidas valitakse rektor.

Senatis toimunud arutelul kiideti heaks valdkondade

taastamine ja sellise lähenemise vajalikkus, kuna see võimaldab lihtsamalt kohandada ühiskonna muutunud vajaduste ja riigi ootustega.

Struktuuriüksused võivad ise teha ettepaneku, millisesse valdkonda nad soovivad ülikoolis kuuluda, aga sellele peab

järgnema senati kui kõrgeima akadeemilise kogu heakskiit. Selle juhtorganiks saab nõukogu, mille koosseisu kuuluvad valdkonna teaduskondade dekaanid ja teaduskonnaväliste asutuste direktorid, teised valdkonda kuuluvate struktuuriüksuste esindajad ja üliõpilaste esindajad.

Valdkonna peamised sisulised funktsioonid oleksid valdkondlike prioriteetide määratlemine õppe- ja teadustöös, õppekvaliteedi tagamine, seisukoha võtmine õppekavade avamise ja sulgemise ning professuuride ja juhtivateadurite kohtade avamise osas. Kõik need kohustused ja õigused usaldatakse valdkonna nõukogule. Kui varem määras üliõpilaste arvu õppekavadel riiklik koolitustellimus, siis nüüd peame õppekohtade jaotamise valikud tegema ülikoolis. Põhjendatult parimate otsuste tegemiseks on vaja valdkondlikku ettepanekut nii nõukogule, senatile kui ka rektoraadile.

Teine ettepanek on seotud ülikooli kõige kõrgema otsustuskoogu, ülikooli nõukogu ülikoolipoolsete liikmetega. Nõukogu liikmed esindavad ülikooli kui terviku huvi, samas on selles koosseisus oluline valdkondlik pädevus. Viis ülikooli liiget määrab senat. Iga valdkonna nõukogu esitab ühe kandidaadi, kes peab saama toetuse lisaks veel vähemalt ühe teise valdkonna nõukogult. See ettepanek aitab kaasa üleülikoolilise arutelu tekkimisele ja kokkulepete sõlmimisele ning annab valdkondadele võrdse õiguse kaasa rääkida ülikooli nõukogu liikmete määramisel. Viienda ülikooli kandidaadi esitab senatile rektor. Rektor on oma ettepaneku tegemisel vaba, tal on võimalus tuua kandidaat

akadeemilisest struktuurist, ülikooli tugistruktuurist, üliõpilaste hulgast või väljastpoolt ülikooli, sealjuures ei pea piirduma ainult Eestiga. Rektor võib soovitada Tartu ülikooli nõukogu koosseisu ka väarika välisliikme mõnest teisest riigist.

Kolmas ettepanek puudutab rektori valimise korda. Praegune ülikooli põhikiri sätestab rektori valimiskogu koosseisu, kuhu kuuluvad nõukogu, senati ja kõikide teaduskondade nõukogude liikmed, korralised professorid ja juhtivateadurid, kuid rektori valimistel ei ole esindatud kolledžite ega teaduskonnaväliste teadus- ja arendusasutuste töötajad. Analüüsidest viimast rektori valimiskogu koosseisu, ei olnud valdkondlik esindatus tasakaalus: *realia et naturalia* 33,1%, *socialia* 22,1%, *medicina* 21,6% ja *humaniora* 20,7%. Üliõpilaste esindatus valimiskogus oli alla 15%, samas teaduskondade nõukogudes on üliõpilaste osakaal vastavalt põhikirjale 20%.

Rektori valijatest enamiku moodustasid professorid ja juhtivateadurid, kelle osakaal valijaskonnast oli 56% (*realia et naturalia* valdkonnas koguni 66%), teiste akadeemiliste töötajate esindatus valimiskogus oli alla 30%. Meie lähinaabrite juures Skandinaavia ülikoolides, kelle parimaid tavasid püüame rakendada, jälgitakse väga, et ülikoolide jaoks oluliste küsimuste arutelul ja otsustamisel oleks tagatud kogu akadeemilise pere, sh tugiüksuste töötajaskonna proportsionaalne esindatus.

Põhikirja komisjon teeb ettepaneku, et rektori valib 65-liikmeline valimiskogu, kuhu kuuluvad kõik ülikooli nõukogu ja senati liikmed ning 32 valijameest, kes

on valitud proportsionaalselt neljast valdkonnast. Iga valdkonna õppejõud ja teadustöötajad valiksid endi hulgast kuus valijameest ning iga valdkonna üliõpilased endi hulgast kaks valijameest.

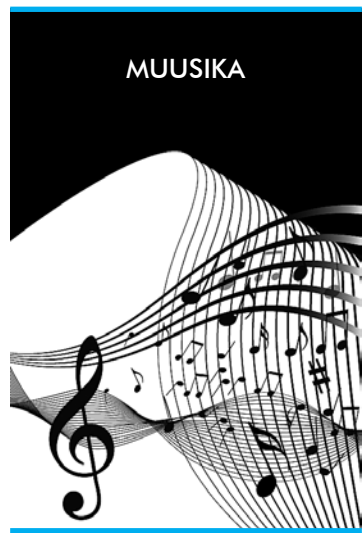
See tagaks üliõpilaste 20%-lise esindatuse rektori valimiskogus sarnaselt teistele Eesti ülikoolidele ning suurendaks nooremate akadeemiliste töötajate kaasatust. Tasakaalus oleksid valdkondlikud proportsioonid, mis vastab akadeemilise demokraatia põhimõtetele. Muudatus annab suurema kaalu ka nõukogu ja senati liikmete häältele. Kui eelmistel rektori valimistel moodustasid senati ja nõukogu liikmed ainult 9,5% kogu valimiskogust, siis ettepanek tagaks senati ja nõukogu liikmetele 50% + 1 häältest, mis on paremas kooskõlas nende otsustuskogude rolliga ülikooli juhtimisel.

Põhikirja komisjoni ettepanek on nimetatud kolm muudatust vastu võtta ja jõustada selle aasta septembris. Samuti ootab komisjon täiendavaid suuniseid ja volitusi ülikooli nõukogult ja senatilt, kes arutavad uue arengukava ja põhikirja koostamisega seotud küsimusi 17. juuni ühisistungil. Seejärel jätkab komisjon töötamist nende teemadega, mis vajavad edasist suuremat ülikoolisest mõttevahetust. Kaasates aruteludesse kõiki ülikooli liikmeid, valmistatakse ette uus põhikirja kavand, eesmärgiga jõustada uus põhikiri 1. jaanuaril 2015.

See toetaks akadeemilise kogukonna eneseteostust optimaalsema struktuuri kaudu, tagaks selge vastutusega juhtide ja valdkondade tasakaalustatud arengu, mis suurendab akadeemilise pere ühtekuuluvust ning ülikooli eesmärkide saavutamist.

Mitu meest ühel häälel naistest ja muust

Odd Hugo on napilt aastavanune Tartu ansambel, keda on Suurbritannia muusikaajakirjad võrrelnud isegi bändiga Ewert and the Two Dragons. Tartu noored mehed ja nende värske, 31. mail ilmunud omanimeline debüütalbum väärleb kuulamist igal juhul, leiab TÜ vilistlane, kirjanik ja DJ Pärtel Vissak.

Pärtel Vissak
semiootika ja kultuuriteooria
(2011)

Reeglina ma kitarrimuusika kontserte kuulata enam ei oska, kõrv on harjunud lihvitud ja täiuslikult miksitud elektroonilise ja popmuusika kõlaga. Kitarrimuusika helid lihtsalt ei moodsusta seda läikivat tervikut. Odd Hugo on minu jaoks erand, nende helipilt kõlab ka kontserdil lihvitult ja balansis.

Neid on kerge kuulata ja seda kõike ka hoolimata sellest, et neil on kaks võrdset solisti. Kaks meest laulavad kui ühest suust ja rahvas kuulab. Mõned tantsivad natuke, aga enamik seisab ja vaa-

tab süvenenult, pea viltu. Bänd paneb rahva oma esinemisega hüpnooti alla ja seda meisterlikult konstrueeritud lugudega, millel on lihtsad sõnad, aga keerulised sõnumid.

Odd Hugo tuumikusse kuuluvad Rando Kruus ja Oliver Vare, kes kirjutavad oma lood koos. Enne Odd Hugot tegidki nad kahekesi koos bändi Prägnantne Brigaad. Lood olid praegustega sarnased, kuid ansambli kõla oli tartulikum ja koosseisuks oli vaid kaks häält ja kaks kitarrit. Kõik peale väljaütlematu nime oli siis juba päris hea.

Plaati «Odd Hugo» kuulama hakates oli minu jaoks põhiline küsimus, kas nende lavaline võimsus on üldse plaadile pandav. Kuulasin plaati kordusel paar korda läbi ja eristasin esimese hooga ainult paari laulu. Mitte, et teised poleks head olnud, lihtsalt kõik sulas nii hästi kokku.

Odd Hugo muusika on nagu teekond, mis on plaadi jaoks juppideks lõigatud. Kaks solisti, kes käivad ühte sammu ja annavad edasi sama sõnumit. Polegi üleliia tähtis, millise loo ajal kuulaja retkega liitub ja kui kaugele jõuab, sest tähtis pole mitte sihtpunkt, vaid tee, mida mööda selle poole koos minnakse.

Bänd meenutab esiti kahte

saluuni kauboid, kes on siiani elanud nii nagu preerias ikka, aga samas on nad kursis ka kõigegega, mis muusikas vahepeal toimunud. Nii segavadki nad kokku bluusi, indie't ja grunget ja kõike muud, mis neile veel meeldib. Seda tehes jäävad nad iseendiks ja taltsutavad žanrite kapriisid oma soovide järgi.

Sellise raske kombinatsiooni väljamängimine õnnestub tänu sellele, et mõlemad solistid on tugevad isiksused. Nad on omavahel vanad sõbrad ja see paistab välja ka laval, kus nendevaheline keemia hoiab kogu esinemist koos. Tehnilise poole pealt on kõik terviklik ja keegi üleliia piire ületama ja soleerima ei hakka. Vahepeal muudetakse kontserdil küll spontaanselt midagi, aga suurelt jaolt on lood plaadil ja esinemistel samasugused. Miks ka mitte – kui midagi pole katki, siis pole vaja seda ka parandada.

Peale kahe kitarrit, ukulele ja trummide toetavad enamikku lugudest ka tromboon ja trompet. See annab nende kõnekale kitarrimängule juurde võimsust ja massiivsust. Kauboides saluuni lugudele tulevad juurde Balkani muusika mõjutused ja domineerivaks tundeks saab nostalgia. Nostalgia asjade vastu, mis on olnud ja mis võivad tulla. Põhiliselt

Henri Aruküla, Kaarlo Nõmmsalu, Oliver Vare, Rando Kruus ja Aigor Post teevad muusikat, mis on soe ja võluv.

räägivadki lood naistest, kellega ollakse elu jooksul kohtunud. Tähtsal kohal on kaotatud armastus ja lihtsalt igatsus, üksildus ning rännak edasi.

Melanhoolseid teemasid leevendab see, et üksildased ollakse ju koos. Laval lauldakse igatsetavatest naistest, aga silma vaadatakse teineteisele. Plaadikaanel on üksik kaabu, salli ja mantliga mees, aga plaadi enda all on peidus ka mõlema solisti profiilise portree. Paljud Odd Hugo elemendid mängivadki «kaks ühes» efekti peale. Ühest naisest laulavad kaks meest ühel häälel. Ka puhkpille on kaks, aga needki mängivad alati samal ajal. Kõik see annab tehniliselt juurde nende kergele kuulatavusele ja hüpnootilisele efektile.

Isiklikuks lemmiklooks on plaadilt «These Grey Fields», mis algab vaikselt ja kurvalt üksiku kitarriga. Lugu räägib hallidest väl-

jadest, kus kõhn tüdruk on juba liiga kaua olnud, kui Hugo kohale jõuab ja ta kaasa lubab võtta. Muusika muutub lõbusamaks ja lootusrikkamaks. Lubatakse koos hallid väljad seljataha jätta ja hirm unustada. Meenutatakse kõvera männi all koos joodud veini. Ikka ja jälle tulevad siiski tagasi peavalu hallid väljad ja jääb küsimus, kas sealt üldse enam kumbki neist minema saab ja kas kuhugi edasi minna ongi.

Lugu lõpeb instrumentide kogupauguga, mis annab lootust, et loo tegelased ikkagi pääsevad või vähemalt annavad endast kõik selleks, et see saavutada. Peaaegu seitsme minuti jooksul näitab Odd Hugo ette enamiku oma eri emotsioonidest ja kui on küsimus, millist lugu albumi parima näitema kuulata, siis minu valik on just «These Grey Fields».

Teisena tasub kindlasti kuulamist «Nothing Like You», mis

on üks kahest bluusilikumast loost plaadil. Kitarr on küll bluusilik, aga loo emotsioon pigem rõõmsameelne. Sõnad räägivad sellest, kuidas lühike mees Hugo naise üle löi. Selline «mängime, et mul on halb tuju» poos annab sellele loole omapärase võlu, mis toob näole muige ja aitab asju kergemalt võtta.

Odd Hugo tasub tegelikult tervikuna, nii ansambli kui ka plaadina, kuulamist ja kui vähegi võimalik, siis kontserdil, kus puhkpillid oma täies võimsuses kõlada saavad. Kontserdil saab vastuse ka küsimus, millal oleks kõige parem Odd Hugot kuulata. Lava peal või saluunis ongi bänd omas elemendis, nende hetkedele lisaks ei oskagi ühtegi situatsiooni välja tuua, mille taustaks need lood sobiksid. Pigem soovitan plaadi kodus, autos või pleieris mängima panna ja vaadata, mis hakkab edasi juhtuma. ☹

Hullu Teadlase kabinet innustab küsima ja uurima

Tartu ülikooli ajaloo muuseumis asub üks eriline kabinet, Hullu Teadlase kabinet, kus erinevalt tavapärasest muuseumist võivad lapsed puutuda, kätte võtta, vajutada, lülitada, vändata, pöörata ja tõmmata kõike, mida näevad.

Sigrid Rajalo
sigrid.rajaloo@ut.ee

Kabinet on sisustatud muhedalt ja detailirohelt, justkui elaks siin tõepoolest teadusest hullupööra vaimustunud teadlane. Vajaduse korral Hulluks Teadlaseks kehastuv TÜ ajaloo muuseumi haridusprogrammide kuraator Virko Annus rõhutab, et lapsed, kellele kabinet on mõeldud, on oma loomult ise teadlased, sest neis on alles uudishimu ja julgus küsida igasuguseid, ka alguses tobedana tunduvaid küsimusi.

«Miks ei saa enam ilusti tasa-kaalu hoida, kui sa paned silmad kinni?» kõlab üks lapsekäega kirjutatud küsimus kapi külge kinnitatud paberilehel.

«Miks on seebimull ümmargune?» küsis Hull Teadlane ise oma kabineti avamispäeval 1. mail ning ka vastas sellele. Kuid alati ei peagi oskama vastata, hoopis olulisem on märgata põnevaid asju ja osata küsida, selgitab Hull Teadlane *alias* Virko Annus ja seletab energiliselt ning säravail silmil, kuidas

teaduslik maailmavaade on pööraselt põnev.

18. mail tuli kabinetti sõpradega oma sünnipäeva tähistama 10-aastaseks saanud Lauri. Sünnipäevakülalisi tõmbas esimesena ruumi ühes nurgas puuris pesitsevate rottide poole, keda uudistati läbi võre, julgemad said loomakesed hiljem ka sülle võtta. Rotipoistel veel õigeid nimesid ei olegi, Annuse sõnutsi on kaalumisel kaks varianti: kas Ott ja Rott või Alar ja Volli. Lastele sümpatiseerisid lihtsamad Ott ja Rott rohkem.

Kui kõik külalised on kohale jõudnud, kutsub Virko lapsed ruumi keskele patjadele pikutama, võtab seejärel ka ise koha sisse, vaatab laste poole ja küsib: «Kas elevanti saab tikuga tõsta?» «Saab, kui jube suur tikk on,» kostab üks poiss.

Virko jutust ja piltidest, mida ta näitab, selgub, et ehk saabki tõsta. Virko selgitab, miks on ratas, ümar palk, hammasrattad ja plokksüsteem olulised leiutised ja mida saab teha kaldpinna abil.

«Ossa poiss!» hüüatab paar last, kui Virko näitab pilti autost,

mida eelnevalt kirjeldatud süsteemi abil üles tõstetakse.

Seejärel juhatab Virko lapsed suurte laudade juurde ja avatakse autotöökoda, et ise autosid meisterdada, loomulikult selliseid, mis ise liiguvad. Toormaterjaliks on papitükid, limonaadipudelite korgid, kõrred, grilltikud, õhupallid ja teip.

Virko tõstab ühe varem valmis meisterdatud auto kõrgele üles, et kõik näeksid ja teatab pühalikult, et just see tühi õhupall auto peal on masina mootor, mille peale lapsed ta välja naeravad. «Mis te arvate, kuidas ta liikuma hakkab?» Keegi ei oska vastata ning seetõttu Virko demonstreerib, puhudes läbi kõrre õhupalli täis ja asetades auto põrandale. Ning tõepoolest, auto liigub.

«Õhk puhub kõrrest läbi!» hõikab seltskonna noorim, 6-aastane Ellen Hiiemari.

«Jaa!» tunnustab Virko.

Nähes, et tõepoolest on võimalik valmis ehitada õhu jõul liikuv auto, asuvad lapsed paarikaupa Virko ja tema abilise Vivian Klimuševi juhendamisel seda isegi meisterdama.

Selgub, et papitükist saab auto kere, grilltikudest autorataste teljed, pudelikorkidest rattad. Kõike kuni lõpuni Virko ja Vivian siiski lastele ette ei näida, vaid lasevad neil endil uurida ja avastada, millega see 13-pealine seltskond suurepäraselt hakkama saab.

«Oota, ära veel lõika!»

«Ratas, kus ratas on?»

«Kust ma kõrt saan?»

«Hoia, ma panen teibiga kinni.»

«Meil on üks rattapaar valmis!»

«Meil ka!»

«Kas see võib üle ääre olla?»

Paarkümmend minutit nokitsevad lapsed oma autode kallal, enne kui valmivad esimesed eksemplarid. Seejärel testitakse masinate töökindlust.

Eke William ja Kertu teatavad samuti, et nende auto on valmis, kuid pärast testimist ei ole nad rahul logiseva rattateljega. Kertu teatab, et telg tuleb suurema teibiga kinni tõmmata ning sammub otsustavalt töölaua juurde tagasi.

Stellal ja Kärtil, kes on oma autot juba südamekujuliste paberitükikestega disaininud, tõrgub auto mootor. Virko aitab ja mootor saab parandatud.

Kalev soovib oma autole ilmtingimata kollast mootorit, sest vaid see passib kokku kollaste rataste ning kollase kerega. Virko lubab otsida.

«See auto sõidab kolm meetrit vähemalt,» kuulutab Märt enda ja oma paarilise sõiduki kohta.

Kui kaugele autod sõidavad, tulebki järele proovida ning selleks läheb seltskond üle koridori Morgensterni saali, et teha testsõite.

Esimesena saadab oma auto võimsust testida Ellen Hiiemari.

«Puhu nii kõvasti, kui saad,» õpetab Virko ning tüdruk tõmbabki kopsud õhku täis, ajab põsed punni ning puhub nii kuis jaksab ja saadab auto teele. Masin paraku väga kaugele ei sõida ning Ellen Hiiemari muutub murelikuks.

«Oo!» tekitab elevust, kui Kalev paneb sõidurajale oma kollase ja lausa kahe mootoriga auto. Üksteise järel teevad kõik testsõite. Aplausi pälvib sõiduk, mis kihutab sõiduraja lõppu ja veel edasigi. Üks auto on aga veidi valessti ehitatud, sest kõrrest ei ole võimalik õhupalli täis puhuda, kuid Virko lohutab, et see on parandatav. Ka Ellen Hiiemari

Fotod: 10x Andres Tennus

muretseb endiselt, kas tema saab oma autot pärast ikka parandada.

Kui testsõidud tehtud, tuleb korrus kõrgemal ka sünnipäeva pidada ehk torti süüa ja limonaadi juua ning pärast seda õpetab Virko lastele, kuidas teha paberist peaaegu lendavat liblikat. Lapsed saavad paberid kätte ning asuvad Virko eestvedamisel liblikaid meisterdama.

«Üks, tsih! Kaks, tsih! Joonistad nihukesed kaared, on-ju! Näe, nihukene tuleb,» teeb Virko

ees ja tõstab oma paberi kõrgemale, et kõik näeksid.

«Nüüd tuleb veel raskem osa. Oi, te ei kujuta ette, kui raske!» hoiatab Virko surmtõsiselt.

«Junks-junks-junks, joonistad. Siis teed siit tšik-tšik-tšik ja siis löikad krõmps-krõmps-krõmps liblika tiivad välja.»

Kui kõik keerukad toimingud tehtud, palub Virko vaikust ja teatab, et nüüd on käes tõhetk: kas liblikas liigutab tiibu või ei. Ruum jääb vaikseks ja Virko

tõstab paberist liblika kõrgemale. Muidugi, et liigutab! «Oo, lahe! Nii ilus!» öhkavad mõned lapsed. Üksteise järel valmivad ka nende liblikad.

Peo lõpuks on veel aega Hullu Teadlase kabinetti ka omal käel uurida ning lapsed pudenevad ruumis laiali ning lülitavad nuppe, veeretavad kuule, tõmbavad sahtleid lahti, nuusutavad, kuulatavad, puhuvad ja vaatavad ehk teevad kõike seda, mida Hullu Teadlase kabinetis tulebki teha. ©

Kabineti nurgas pesitsevad rotid paelusid enim laste tähelepanu.

«Hei, luukere!» tervitasid lapsed.

Lausa kahe mootoriga auto.

Kas jõuab raskust tõsta või ei?

Kohe-kohe algavad testsõidud ning välja selgitatakse kõige kaugemale sõitvad autod.

Auto on valmis.

Virko näitab, kuidas sõiduriist on ehitatud.

Vanaonu oli arst ja vanaisa oli alkeemik.

Mis on peidus Hullu Teadlase isiklike asjade sahtlites?

Vesised kevadpäevad

Esimese Ülitudengi tiitli võitmiseks pidi maaülikooli veterinaariatudeng Jüri Laos üheksas voorus näitama laia silmaringi ja kiiret reaktsiooni.

29. aprillist kuni 5. maini kestnud Tartu kevadpäevad tõstsid tähelepanu keskpunkti Emajõe kui tudengivaimsure voolava sümboli. Suurem osa festivali üritustest oli koondunud Emajõele ja selle kallastele ning pakus eriti vesist lõbu kõigile osalejatele.

Samuti esimest aastat toimunud Sildade jooksul tuli kolmeliikmelistel nööriiga ühendatud tiimidel joosta nii Emajõe sildade peal kui ka nende all.

Tudengite kevadpäevade tänavune suurim muutus oli Öölaulupeo kolimine Kassitoome orust Tartu laululavale, et lauluhuviliste suur hulk paremini ära mahuks.

Tudengiekstreemi rajal tuli lisaks Emajõe ületamisele oma võimeid näidata ka selle kallastel.

Tudengilaulu võistluse ja publiku lemmiku tiitli pälvisid Ukerdajad.

Tudengilaadal pakkusid erisuguseid kaupu ja teenuseid nii tulevased, praegused kui ka endised üliõpilased.

Karsummist osa võtnud võistkondade liikmed pidid oma lennubahenditele ka ise järele hüppama.

Kevadpäevad lõpetas meeleolukas ja kirev Paadiralli.

Preet Jagomäe veele pühendatud elu

Foto: Andres Tennus

Sven Paulus
sven.paulus@ut.ee

Kohates perekonnanime Jagomägi, läheb mõte tavaliselt esimesena maakaartidele ja Regiole. TÜ-s kartograafiat tudeerinud Preet Jagomägi kinnitab reeglit, et pigem on mees tuntud vanalaeanduse tulise eestvedaja ning Tartu linna tutvustajana maailmas.

Lodjakojust kostab hoogsat kopsimist, mis annab märku, et mehed töötavad uue kahemastilise lodja kallal. Vahelduseks kirvelöökidele võib ümberkaudsetel puudel kuulda kevadlindude rökkavat koori. Kõrge veetasemega Emajõgi aga voolab tüüne enesekindlusega ja sarnaneb ses osas lodjaseltsi eestvedaja Preet Jagomäega. Õieti ongi vesi üks neljast ürgelemendist, mis Priidu sõnul on ta elu kõige enam suunanud.

1990. aastal seisis tartlasest Jagomägi valiku ees: kas õppida kõrgkoolis metsandust või geograafiat? Viimase kasuks rääkis mitu eeldust. Nimelt tuli Priidul tänu perekondlikule taustale juba keskkooli ajal Regios kaarte joonistada, mis aitas kaasa ka vabariikliku geograafiaolümpiaadi võidule. See tähendas TÜ-sse sisseastumisel vabastust erialaeksamist. Tagantjärele töödeb mees, et geograafia ehk täpsemalt kartograafia oli õnnestunud valik, kuna andis elus toimetamiseks piisavalt laia silmaringi. Ja lisab siis naljaga pooleks, et geograafid omavad pindmisi teadmisi maa-kerapindmistest kihtidest.

Toona tuli geograafiasse pürgijatel läbida tihe konkursisõel, ent sissesaanud moodustasid Priidu sõnul toreda ja tihedalt läbikäiva seltskonna. «Mõni keskendus majandusele, teine loodusele või

inimgeograafiale ja kursusel oli ka üks teatrigeograaf,» meenutab Jagomägi. Lisaks ühisüritustele geoloogide ja bioloogidega käisid geograafid ka suvepraktikal ja paljud osalesid üliõpilaste looduskaitseringis. Sestap hindab Jagomägi ülikooli juures võimalust ehitada üles laialdane suhtevõrgustik, millele hilisemas elus toetuda. «Enamik seltskonnast, kellega praegu läbi käin ja lodjaseltsi asju ajan, on paljuski pärit ülikooli ajast,» tunnistab ta.

Oma esimestel õppeaastatel sooritas Jagomägi enamiku aineid hindele 5. Ent pärast ekvaatoripidu, mis tähistas poole studiumi läbimist, jäi kool paraku tagaplaanile. «See aeg langes kokku uue vabariigi algusega, kui kõigil oli vaja elu eest rabada, et oma edaspidist elu kindlustada,» lausub mees. Tormilised-segased olud ja uus ettevõtluskeskkond viis

Priidu koos kaaslastega hoopis teistsuguste kaartide joonistamiseni kui seni. Peale maakaartide läksid ärikultuuri tekkides siinmail hinda ka visiitkaardid ja muud reklaamtrükkid.

Nende tegemiseks vajalik riist- ja tarkvara baas oli Regios olemas, kuid õige varsti pani Jagomägi kompanjonidega seljad kokku, hangiti trükimasin ja sündis trükifirma Triip. Suur töökoormus tähendas paariks-kolmeks aastaks õpingutest eemalejäämist. Ent segased ajad valitsesid toona ka ülikoolis, kus sessioonipõhine õpe asendus ainepunktide kogumisega. Tänu esimeste aastate pingutusele võis Preet rahulikult lihtsalt hinge kirjas edasi tiksuda.

Muheda oleku ja pidevalt voolava jutuga habemikust õppe musternäitena. Möödunud sajandi lõpuaastal pöördus tema tähelepanu alternatiivenergeetika võimalustele ning mees

res seltsielu ja ülikooli õppekavadesse jõudnud uued lisaaained. Muuhulgas õnnestus tal õppida näiteks massaaži. Lõputööks valis Jagomägi aga maareformi teema, sest vanade maade tagastamine oli toona aktuaalne küsimus. «Uuris, kuidas leida üles vanad piirid ning milliseid materjale piiride ja kupitsate leidmiseks kasutada, et saaks maa uuesti välja mõõta ja tagastada.» Kui nelja-aastase studiumi diplom hoopis kaheksaga lunastatud sai, siirdus Jagomägi kaheks aastaks veel õpetajaõppesse.

IGAST OTSAST VEEGA SEOTUD

Ilmselt on Preet Jagomägi üks neid inimesi, keda esile tuua elukestva õppe musternäitena. Möödunud sajandi lõpuaastal pöördus tema tähelepanu alternatiivenergeetika võimalustele ning mees

astus keskkonnatehnoloogia magistrantuuri. «Huvi tekitas hüdroenergeetika ehk täpsemalt vabavoolu elektri jaamad ja nende tehnilised võimalused,» lausub Jagomägi. Nõnda nuputas magistrant tehnoloogilisi lahendusi, mis võimaldaksid kiiret veevoolu kasutades energiat toota ja sai vabavooluturbiinile ka patendi.

Priidu elu ongi olnud pikk flirt veega, mis sai alguse Emajõeist: «Olen tegelikult liikunud ühe veega seotud asja juurest teise veega seotud nähtuse juurde.» Esimene lähedane kokkupuude Emajõega oli aerutamistrenn, kus Preet treener Henn Hollo juhendamisel 15 aastat oskusi lihvis. Sellele lisandus veel kümme aastat purjelauasporti ning võistluspurjetamist. Regios aga tuli tal kunagi ühe tööna koostada Eesti vete kaart, millel peal kõik meie järved, jõed ja kraavid.

Eesti ainus lodi Jõmmu kiigub õige märkamatult Emajõe ranna veevoolus. Lodjakojast aga õhkub mõnusat tõrva ja puidu lõhna. Uurin Priidult, mismoodi see vanalaevade vaimustus temas alguse sai. «Kuulsin oma aerutamistreenerilt Hollolt, et sellised laevad sõitsid siin Emajõel Teise maailmasõja lõpuni ja sealt teadmine tuli.» Ja just sel hetkel, millalgi 2004. aasta kevadel, tekkis Jagomäes sekundi jooksul kinnisidee ehitada lodi. Tartu rahvusvahelised hansapäevad pidid toimuma järgmisel suvel ja hansalinnaks sai ülikoolilinn kunagi just tänu lodjaliiklusele. «Festivalile tulek oli hea põhjus leida rahastajad ja asi käivitada,» meenutab ta nüüd.

2006. aasta kevadel lasti Jõmmu vette ja ehitajate isu proovida kätt ka teiste laevatüüpide juures muudkui kasvas. «Teadmised, tööriistad ja ruumid olid olemas ja saime ka järgmisele laevale finantseeringu,» kirjeldab madrusesärgis mees. Järgmiseks sulpsataski 2009. aasta suvel Emajõe voo-gudesse viikingilaev Turm, mis kandis samal suvel ka laulupeotuld mööda ajaloolisi siseveeteid. Olles mõlema alusega mööda jõgesid ja järvi seilanud, tean täpselt seda poisilikku ja romantilist põnevust, mida tekitab ületõrvatud ja naksuv-nagiseval laeval viibimine.

Sõit viikingilaeva, lodja või näiteks kalepurjekaga on paljudele justkui lapsepõlveunistuse või muinasjutu täitumine. See on ilmselt ka põhjus, miks looduslodjaretkele tulnud koolilapsed Jõmmu pardale sattudes tihti vaimustusest suisa kilkavad ja mööda alust ringi heegeldavad. Sest mida on üks rauast tehtud Hiiumaa praam väärt ehsate purjede ja köitega puulaeva kõrval, kus pealegi saab ise laevakella helistada?

Priit räägib, et lodjaseltsi laevastikku kuuluvad käsitsi tahatud haabjas, hulk paate ja praegu tegeleb seltskond kahemastilise lodja ehitamisega. Sellesarnased sõitsid siinseid veeteid mööda paar sajandit tagasi. Tartu vanalaevahuviliste soov on taaselustada veesõidukeid eri ajastutest, väärtustades just siinset pärandit, sest kõiksugu muu maailma vanadest laevadest on mujal juba hulgaliselt koopiaid.

Jagomäe sõnul on seltsilistel plaanis ka Põhjasõja aegse sõjalaeva loomine: «Tartus ehitati 1702–1704 valmis 30 sõjalaeva, aga kogu laevastik sai ühe lahinguga Kantsi kõrtsi juures hukka.» Uue aluse tegemiseks on Rootsi sõjaarhiivist saadud juba kahemastilise brigantiini joonised. Pikemasse perspektiivi kuulub aga Baltimaade esimese ratasauriku Juliane Klementine taasehitamine. Juttude järgi lebab aurik Vasknarva kandis Peipsi järve põhjas ja Priit loodab, et tänu magedale veele on alus küllalt hästi säilinud.

IDEDEST TULVIL IGAVENE ÕPPIJA

Ülikooli lõpetamisega Priidu haridustee siiski ei piirdunud ja lodja valmimisel tuli tal taas koolipinki istuda. Kuna Jõmmu mahub reisilaeva määratluse alla, pidi Jagomägi laevajuhi paberite saamiseks kaks aastat õppima mereakadeemia merekooli Tartu osakonnas. Nüüdseks on tema kinnitusele seal vajaliku hariduse omandanud enamik lodjaseltsi liikmetest.

Paadi- ja laevaehitusega seotud tarkust on Jagomägi valmis jagama teistele. Ühe projektina on lodjaseltsil kavas aidata noori töötuid tagasi tööle. «See

tähendaks, et saaksime aastas 50 noorele laevasõitu ja laeva- ning paadiehitust õpetada.» Lisaks on lodjaseltsi liikmed alates 2008. aastast Jõmmul loodusharidust jaganud. Priidu sõnul on kõik nende madrused ja laevajuhiid kõrgema loodusteadusliku haridusega ja valmis tegutsema ka loodusgiidina. Mullu osales Jõmmul toimunud loodusõppetkedel kokku 5500 inimest.

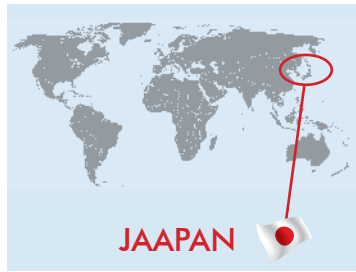
Ülikooli geograafiaharidust hindab Jagomägi igas plaanis kasulikuks: «Seda on saanud kasutada laevasõidul, seletades õuesõppijatele, kust kuhu jõed voolavad ja kuidas vesi looduses liigub.» Samuti on marjaks kulunud kartograafiadeadmised, sest aluse manööverdramisel on hea teada jõgede langust ja sedagi, kus saab sõita laevaga ja kus pigem paadiga.

Praegu üritab ta kaaslastega tundma õppida Emajõe põhja. «Oleme Käreverest Ihasteni saanud täpse pildi kõigist uppunud laevadest ning paatidest ja nüüd on plaanis neid lähemalt uurida,» räägib Jagomägi õhinal. Asi seisneb selles, et vana paadi järgi on palju lihtsam ja huvitavam ehitada, kuna vanema aja aluste kohta pole säilinud mudeleid ega jooniseid.

Paistab, et ambitsioonikatest ideedest Priidul puudust juba ei tule. Muuhulgas unistab ta lodjapargi rajamisest, täppisteaduste- ja loodushariduskeskuse avamisest Kantsil, Alam-Pedjal niidetud heina vedamisest jõge mööda Ilmatsalu koostootmisjaama, jõetrammi käivitamisest Tartus ja veel paljust muust. Kõik tegemised aga on üht või teistpidi ikka seotud veega. Ja nagu ütleb eesti rahva vanasõnagi, siis: «Vesi palju jõudu annab, vesi suuri laevu kannab.»

Jaapani kollektivism, harmoonia ja hierarhilisus

Ingrid Lesdorf

TÜ arstiteaduse 4. aasta üliõpilane, praegu Jaapanis Hokkaido ülikoolis vahetusüliõpilane

Minu reis Jaapanisse algas eelmise aasta sügisel ühel pärastlõunasel päeval Tallinna lennujaamas küsimusega «Fiji?!». Mul võttis veidi aega, enne kui aru sain, et see oli asukoht, kuhu taheti Sapporo asemel saata mu pagas. Mõninga veenmise järel sain kohvi endaga siiski samasse riiki ja praeguseks olen elanud üle kaheksa kuu Jaapani kõige põhjapoolsemal saarel, kahe miljoni inimesega linnas nimega Sapporo.

Programm, millest ma osa võtan, HUSTEP (Hokkaido University Short-Term Exchange Program), koondab ligi 50 tudengit üle maailma. See on loonud ideaalse rahvusvahelise keskkonna, kus kõigi taust on piisavalt erinev ja igast suhtlusolukorrast on võimalik õppida midagi uut.

Arstiteaduse erialal on üsna keeruline kanda välismaal läbitud ained üle oma õppekavasse. Minu jaoks oli kõik palju lihtsam, sest ainete ülekandmise soovi mul polnud. Olen saanud end siin pühendada jaapani keele õpingutele (7 tundi nädalas) ja teiste valdkondade ainetele, millega mul muidu sellel määral kokkupuudet poleks olnud: eetikale, juhtimisele, lingvistikale, Jaapani ajaloole ja kultuurile. Üks mu alanud semestri lemmikai-

neid on näiteks luule. Tõesti, poleks arvanud, et ühele luuletusele saab nii mitmel eri moel läheneda.

Ma pole ka täielikult meditsiinist kaugenenu, pigem vastupidi, saan siin tegeleda oma põhilise huviala, onkoloogiaga. Julgesin enne Jaapanisse tulekut suurelt unistada ja mainida oma avaldustes ära ühe maailmatasemel professori nime: professor Hiroki Shirato. Ja suur oli minu üllatus (ning aukartus), kui nägin, et ta oli määratud mu juhendajaks. Loomulikult tegelevad peale tema minuga mitmed teisedki inimesed, kuid ma olen professor Shirato ja kohalike arstitudengitega osalenud onkoloogia tsükli raames osakonna ringkäikudel ja inglisekeelsetel loengutel.

Tänu mu professorile, kes juhib prootonkiiritusteraapiat arendavat meeskonda, sain ma osaleda ka temaatilisel rahvusvahelisel konverentsil ning külastasin hiljuti uusimat prootonkiiritusteraapia keskust, mida on juba paar aastat ette valmistatud ja mis alates järgmisest aastast võtab vastu ka patsiente. Seal ootas mind ees 125 tonni puhast ilu ja kõrgtehnoloogiat. Lihtsamalt seletatuna: ma olen väga õigel ajal väga õiges kohas!

Peale selle on mul siin võimalus teha osajaga tööd teaduri assistendina. Sisuliselt tähendab see palju MRT-ülesvõtteid, mida analüüsida, palju tabeleid ja tööd mitmete põnevate programmidega. Põnevust lisab juurde see, et andmetöötluse juures on enamik programmide menüüdest jaapani keeles.

Kui akadeemilist elu puudutav vastab täielikult minu ootustele ja enamjaolt ületab neid, ei osanud ma ette kujutada, et sõites aastaks Jaapani põhjaossa õppima, leian end ühel hetkel subtroopilisest koopast, segaduses nahkhiir minu

suunas sööstmas.

Sööstmas on võib-olla liiga lahke ja sihipärane kirjeldus ühele ehmunud nahkhiirele, aga algas asi Eestist ja kaljuronimisest. Nimelt ei saanud ma Eestis alustatud ronimisharrastust kerge südamega jätta ja nii tulid ma ka siia, kohvris oma ronimisevõõ ja kaks paari ronimissusse. See huvi viis mind omakorda kokku inimestega Hokkaido ülikooli seikluskubist. Nendega koos leidsin end ühel hetkel Okinawalt koopaid avastamas (*caving*, 洞窟探検).

See on imeline kogemus, eriti subtroopikas, kus hämaraid, rõskeit ja põnevate reljeefidega koobaste põhju katavad kogu ulatuses merekarbid ja keset seda kõike on võimalik (soovitavalt piisavalt ohutustehnikat rakendades) uurida ja avastada. Ka eelmainitud nahkhiir ei olnud midagi niivõrd harukordset, neid oli seal koobastes küllalt. Loomake jäi eriti hästi meelde oma eriliselt fikseeritud liikumissuuna tõttu, mille sihiks oli minu pea. Ometi läks siiski kõik hästi ja ta rahunes varsti pärast pealampide kustutamist.

Mis puudutab kohalikku eluolu ja kultuuri, siis teadsin Jaapani kohta mõningaid tähtsaid aspekte, kuid olukorra täit ilu, valu ja võlu sain tunda alles siin olles.

Ma olin teadlik Jaapanis valitsevast kollektivismist, harmooniast ja hierarhilisest ühiskonnast. Praeguseks tundub väga palju sellest ka loomulik, kuid on hetki, kus ma pean kontrollima oma soovi kellegagi otse rääkida.

Lihtne näide pärineb ühe mu välismaalasest professori aastatagusest kogemusest lärmaka naabriga. Tudengist naaber oli nimelt iga õhtu pidusid pidanud, vahel ka kella kolmeni öösel. Kui professor ühel õhtul tema ukse

Vaade Sapporole Mt. Moiwa 'lt

Fotod: 2x erakogu

taha läks ja proovis probleemi ise lahendada, sai ta hiljem majahalduri käest pahandada. Küll aga lõppesid varsti peod.

Kui mu õppejõud läks hiljem majahaldurit selle eest tänama, et ta poisiga rääkinud oli, ei saanud too aru, millest jutt. Nimelt ei olnud ta poisile midagi öelnud, selle asemel helistas ta tudengi emale, ema rääkis poisi isaga ja isa omakorda helistas pojale ja ütles, et ta jama ära lõpetaks. Sarnaselt toimib siin suur osa asjaajamisest ja suhtlusest. Äärmiselt tähtis on otsese konfrontatsiooni vältimine ning mida suurema ringiga saab situatsioonile läheneda, seda parem ja viisakam.

Samuti eelistatakse mitte otse välja öelda negatiivseid asju, eriti käib see keeldumise kohta. Lihtne situatsioon: kui keegi kutsub mind suvalisele koosviibimisele, kuhu ma ei saa tol hetkel minna, piisab sellest, kui öelda «今はちょっと。(imawa chotto...)» ja jätta lause lõpetamata. Otsetõlkes tähendab see: «praegu on natuke...». Sisuline tähendus võib varieeruda sellest, et momendil tõesti ei ole aega, kuni vabalt valitud (välja ütlemata) ebaviisakusteni.

Teise kultuuritaustaga inime-

sele võib selline olukordade ümber nurga lahendamine tunduda esialgu väsitav. Rääkimata sellest, et kohalikega võib tekkida rohkelt arusaamatusi. Aga lõppkokkuvõttes on selle tulemusena võimalik viibida tõepoolest harmoonilises keskkonnas, kus on ka märksa vähem olemusvõitlust, kui lääne kultuuris.

Üks meeldivamaid aspekte, mis ma olen siit üle võtnud ja mille vaimus tahaksin ka edaspidi tegutseda on «がんばって!」(ganbatte) ja sellest lähtuv mõteteviis. Sisuliselt on tegu fraasiga, mida öeldakse üsna tihti ja mis tähendab «anna oma parim!» aga ka «võitle! / pea vastu!» (viimased kaks spordivõistluste kontekstis). See on võrdvärses tähenduses sellega, mida Eestis mõeldakse, kui soovitakse edu enne eksamit, tööintervjuud jmt.

Filmides tõlgitakse see tihti peale ümber edu soovimiseks, kuid mulle tundub, et sellega kaotatakse meelevaldselt ära väga tähtis kultuuriline aspekt. Nimelt võivad edu ja õnn tõesti mõnes situatsioonis rolli mängida, aga on see roll nüüd tõesti nii suur?

Nüüdseks olen ma selle jaapa-

nikeelse fraasiga nii ära harjunud, et mullegi tundub märksa loogilisem öelda kellegi julgustuseks: «anna endast parim». Sellel ei ole ka kuidagi patroniseerivalt hõngu, tegu on tõesti kõige heasoovlikuma julgustusega, mis kõlab iga päev sõprade, õppejõudude, tudengite ja töökaaslaste vahel.

Sama soovin ka lugejatele: andke endast parim!

Tegutsedes tuttavas süsteemis, käies kursuse- või töökaaslastega koos sama rada, mis on viimseini välja timmitud, võib tunduda hirmutav avada uus uks ja maailm ning jätta mõneks ajaks selja taha see, mis on tuttav ja turvaline. Ma julgustan kõiki seda ust siiski avama ja riskima. Nii võib tekkida koht, kust lõpuks mingis mõttes enam ei lahkugi, tekivad inimesed, kelle tegemistele jääd enne uinumist mõtlema, tänavad, mis saavad enda omaks ja millel taas kõndimist peab võib-olla veidi kauem ootama, kui tahaks.

Ja ega pärast sellist teekonda saagi enam sama teed tagasi tulla, aga ma arvan, et ka see on hea ja seikluse osa. Ootan põnevusega Eesti taasavastamist, mis mul paari kuu pärast ees seisab. ☺

IGA PÄEV ON EMAKEELEPÄEV

Fotod: 2x Andres Tennus

Marika Kullamaa
keeletoimetaja

Eesti keel on meie emakeel ja Eesti riigikeel ning lugupidamises või lugupidamatuses eesti keele vastu väljendub suhtumine Eesti riiki. See käib ka igasuguse ametliku kirjavara kohta, olgu see ülikoolis siis käskkirj, määrus, protokoll, kiri teisele asutusele või eraisikule, pressiteade või artikkel ülikooli ajakirjas.

Meid ümbritseb iga päev väga palju tekste, osa on meie pärisosa kultuurilooliselt, osa loome ise, osa, mida ei tahagi, tungivad sisse aknast ja uksest. Eri tekstide puhul on vaja teada, mida üks või teine tekstiliik või -stiil eeldab või koguni nõuab.

Keelekasutusvaldkondade järgi eristatakse kõige üldisemalt argikeelt, ilukirjanduskeelt ja tarbekeelt, tarbekeele alaliikidena räägitakse nt ajakirjanduskeelest, ametikeelest ja teaduskeelest. Tekstiliikide olemasolu põhineb inimese harjumusel kasutada keelt ühesugustes olukordades ühesugusel viisil (Reet Kasik «Sissejuhatus tekstiõpetusse»).

Näiteks on ülikooli ajakirja artikli, pressiteate, turunduskampaania puhul tegu tarbekeelega, mis

nõuab oma stiili – tähtis on objektiivsus, selgus, lõovus, üldistamine, ja seda ka õigekirjas.

Ülikooli ajakirja tegijatelt on mitmel puhul päritud, mis ajast võib Tartu Ülikool kirjutada väikese tähega, s.o Tartu ülikool, seega mitte austades piisavalt oma koduülikooli. Teema on üpris teravalt esile kerkinud nii ülikooli instituutide, kooride kui ka metsaülikooli jmt asutuste, ühenduste või ürituste (viimati Tartu kevadpäevade) puhul.

Kui pole tähendusvahet, kas kirjutada asutuse või organisatsiooni nimetus väikeste tähtedega, nt *haridus- ja teadusministeerium, riigikohus, Tartu akadeemiline meeskoor, Tartu ülikool* või läbivalt suure algustähega, nt *Haridus- ja Teadusministeerium, Riigikohus, Tartu Akadeemiline Meeskoor, Tartu Ülikool* – asutus või organisatsioon jääb ikka samaks –, on soovitatav kirjutada see tavatekstis (nt ajalehes, ajakirjas, pressiteates) väiketähtedega, v.a nimetuses olevad kohanimed (nagu Tartu).

Suur algustäht, mis rõhutab nimetuse ametlikkust ja täielikkust, ei ole üldkeeles kohustuslik, kuid on tavaks ametlikus asjaajamises, õigusaktides jm. Seega, asutuste, organisatsioonide jms nimetuste puhul (Tartu ülikool on nimetus, mis koosneb kohamääratlusest *Tartu* ja liigisõnast *ülikool*) ei olene algustähe valik mitte konkreetsest nimetusest, vaid tekstist, kus nimetus esitatakse.

Universitas Tartuensise toimetus on otsustanud, et ei rakenda ajakirja tekstides ametlikkussuurtähte ning väljaande keelilise ja stiililise ühtsuse huvides kirjutatakse võimalikult kõik tekstis ette tulevad nimetused selle põhimõtte järgi. Ametlikkussuurtäht ei ole kohustuslik, vastupidi – keelekorraldajad ja -nõustajad on soovinud, et kui suurel algustähel ei ole väiketähega võrreldes erinevat tähendust, tuleks eelistada väiketähelist varianti.

Muidugi on teatud kontekstis tava eelistada suurtähte (näiteks õigusdokumentides). Suure ja väikese tähe kasutamine sõltub seega teksti ametlikkuse astmest ja oskusest seda määrata. Tähtis on teksti laad, see, kas tegu on ameti- või tavatekstiga. Ja kui tundubki, et n-ö maailmarevolutsiooni kõrval

on tegu pisiasja, ainult suure ja väikese algustähega, on siiski väga tähtis arvestada, millise tekstiliigiga on tegu ja milline on kontekst.

Keeletoimetajana olen seda meelt, et väiketäht ei vähenda kuidagi asutuse tähtsust ega väärtust, samuti ka vastupidi – suurtäht ei anna tähtsust ega väärtust juurde. Nõukogude ajal püüti eesti õigekirjas läbi suruda nõuet, et eriti tähtsaid asutusi (peavalitsused, parteiorganisatsioonid, ministeeriumid jne) tuleb kirjutada läbivalt suure tähega, kuid 1920.–1930. aastatel ja alates 1990. aastatest ei ole seda nõuet õigekirjareeglites enam järgitud (loe ka ajakirjast *Õiguskeel* Maire Raadiku artiklit «Kas suurtähel on tähtsust?»).

Austus ei sõltsu algustähest, mis ei tähenda muidugi, et läbivat suurtähte asutuse või ühenduse nimes ei võiks muus kontekstis kasutada. Ometigi oleks narr kirjutada ühes väljaandes samalaadsed nimetused kord suurte, kord väikeste või kõik suurte tähtedega, sest kindlasti tuleb toimetamisel rakendada ka ühtlustamise printsiipi.

Aeg-ajalt on tekkinud segadus LOTE instituutide (nt Tartu ülikooli füüsika instituut, Tartu ülikooli keemia instituut, Tartu ülikooli molekulaar- ja raku-bioloogia instituut, Tartu ülikooli ökoloogia instituut, Tartu ülikooli tehnoloogia instituut) nimetuste algustähe teemal.

Kirjakeele normi järgi kirjutatakse asutusenimetustes iga sõna suure tähega üksnes juriidiliste isikute, mitte nende allüksuste puhul. Ülikooli instituudid on aga siiski ülikooli allasutused (olgu teadus- ja arendusasutused ning väga tähtsad instituudid), mitte iseseisvad juriidilised isikud.

Ka on mõnel puhul muutunud instituudi staatus: näiteks on kunagisest omaette asutusest saanud struktuuriüksus, millega kaasneb paratamatus hakata kirjutama nimetust väiketähega, jättes läbiva suurtähe malli (st iga sõna algab suure tähega) ülaasutusele ehk Tartu Ülikoolile.

Tartu ülikool on meie rahvusülikool ja sellisena oleme Eesti jaoks eeskujuline, mis muu hulgas tähendab ka eesti kirjakeele normide ja hea tava tundmist ja järgimist igas kontekstis.

VÄLISTUDENGITE VÕIMALUS PANUSTADA SIINSESSE SOTSIAALELLU

Foto: erakogu

Gerta Sarv

SocialErasmuse Tartu koordinaator, TÜ klassikalise filoloogia 3. aasta tudeng

Noororganisatsioon Erasmus Student Network (ESN) on vabatahtlik üle-euroopaline organisatsioon, mis esindab Eestis õppivate välisüliõpilaste huve ja õigusi, korraldab neile üritusi, aitab administratiivsete ja olmeliste murede korral ning toimib välistudengite infopunkti ja sõbrana. Minu töö ESN-is on olnud mitmekesine ja ülimalt motiveeriv.

Keskkond, kus sind ümbritsevad sarnaste huvidega ettevõtlikud noored, on isikliku arengu hea kasvulava. Teisalt saad kaasa sotsiaalse pagasi, mis toimib kui kindlustatud tagala veel pärast aktiivse liikmestaatuse katkestamistki. Ja mis on kõige olulisem: kõiksugu ideid on tõepoolest võimalik ellu viia.

ESN-i sotsiaalprojekt on hea näide selle kohta, kuidas hea tahtmise ning piisava hulga inimeste

abil on võimalik edukalt tegutseda. SocialErasmus on ESN-i rahvusvaheline projekt, mille eesmärk on kohaliku ühiskonna rikastamine välistudengite panuse abil.

SocialErasmuse idee sündis Poolas ESN-i 10. aastapäevaks. Nüüd arendatakse seda peaaegu kõikides liikmesriikides (ESN tegutseb 35 Euroopa riigis ja SocialErasmus on esindatud rohkem kui 30 riigis). Sotsiaalse suunitlusega projekti alateemad on haridus, keskkond ja heategevus.

Nii Tartus kui ka Tallinnas on projekti raames korraldatud mitmeid üritusi, nende hulgas ka kallipäev («Free Hugs Day»), kui kogunesime mõlemas linnas 14. veebruaril Raekoja platsile ja pakkusime linnakodanikele sooje kallistusi. Oli imeline näha, kuidas niivõrd lihtne tegu paneb inimesed naerutama ja toob hetkeks välja argisest kiirustamisest.

Lisaks kallipäevale oleme viinud välistudengid MTÜ Auh heakorrapäevadele ning osalenud üle-eestilisel aktsioonil «Teeme ära!». Tallinnas käidi 4. mail loomade varjupaigas koristustalgutel, Tartu rahvusvahelised tudengid said abiks olla ühes Jõgevamaa kohalikus talus, kus talgupäev oli korraldatud võimalikult traditsioonilisel viisil.

Oma suurimaks saavutuseks peame üritustesarja «PlayDate» korraldmist. Esmakordselt toimus see Tartus 2012. aasta kevadsemestril ja koostöös Tartu laste tugikeskusega teeme 4–5 korda semestril üritusi keskust külastavatele lastele. Sel semestril liitus meie tegevusega ka Tartu laste turvakodu. Pealinnas tehakse koostööd Tallinna perekeskusega.

Mida «PlayDate» endast täpsemalt kujutab? See on paaritunnine üritus, mida organiseerivad ESN-i liikmed ja Tartus elavad välistudengid ja mille eesmärk on tekitada lastes positiivseid emotsioone nii enese kui ka välismaailma vastu.

On selge, et paljud nendest lastest on kogenud raskusi, millele me argielus väga tihti ei mõtle. Seetõttu pean eriti oluliseks SocialErasmuses osalevate

ESN-i liikmete, vabatahtlike välistudengite, keskuste töötajate ja tugisikute soovi panustada laste sotsiaalsete oskuste parandamisse, maailmapildi avardumisse ning positiivsete hoiakute kujunemisse.

«PlayDate`i» kontseptsiooni ja teemad mõtleme välja koostöös projektis osalevate välistudengitega. On tore näha, et paljud neist on varmad tutvustama oma riiki ja kultuuri. Nii oleme koos õppinud rahvuslikke tantse ja mängu, teinud käsitööd, õppinud tundma riikide ja rahvuste sümbolikat, traditsioone ja kombeid.

Projekti käigus olen mitmelt välistudengilt kuulnud tänusõnu võimaluse eest osaleda tegevuses, millel on laiem sotsiaalne tähendus. Neil on hea meel teha midagi olulist riigi heaks, mis on neid lahkelt vastu võtnud. Selline projekt tõendab meile, et eri päritolu inimeste vahel võib eksisteerida teineteisemõistmine ja koostöö. Rahvusvahelises seltskonnas viibimine õpetab nii meile enestele kui ka lastele, et piirid on vaid poliitilised ja inimestena oleme võrdsed.

«PlayDate`i» sari peab juba teist aastat tänuüritusega «Family Day», kuhu tulevad kokku kõik nii Tallinna kui ka Tartu projektis osalenud välistudengid, organisatsiooni liikmed, vabatahtlikud tugisikud, keskuste esindajad ja muidugi lapsed. Kohal oli umbes 60 inimest, kuid hinnanguliselt on tänava sarja üritustel osalenud kokku umbes 120 inimest. Sel semestril toimusid mitmesugused tegevused Tartus, eelmisel semestril Tallinnas. Kavas oli linnaorienteerumine, mängud, Mehhiko käsitöö ja linnadevaheline köievedu.

Ühe suurema SocialErasmuse alaprojektina on Eestis tegeletud ka projektiga «Erasmus in Schools», mille raames saadetakse huvitatud välistudengid Eesti koolidesse tutvustama iseend ja oma kultuuri ning rääkima õpitavast erialast. Tartus õppivad välistudengid on käinud näiteks Saaremaa, Pärnu ja Tartu koolides. Tallinnas tudeerivad rahvusvahelised üliõpilased külastasid Tallinna vanalinna hariduskolleegeiumi ja Rocca al Mare kooli, samuti kohtuti ka Paide ja Keila õpilastega.

Lõpetuseks mõned välistudengite kommentaarid, mis räägivad enda eest pareminigi kui eelõeldu. Julgustan kõiki aktiivseid noori panustama oma aega ja oskusi ka mitteamakadeemilisse haridusse, sest need kogemused on hindamatud nii isiklikus arengus kui ka tööalaselt.

Vignesh Indiast «PlayDate`i» sarja kohta
Tsiteerides Steve Jobsi: «Kui sa ei kavatses teha mi-

dagi erilist, ei ole seda mõtet üldse teha». Iga üritus oli mäletamist väärt ja korraldusmeeskonnaga töötamine oli tõepoolest suurepärane kogemus. Oli tore reisida nende pisikeste inglitega nii Tartus kui ka Tallinnas. See oli alati imeline tunne, kui teadsid, et see, mida täna tegid, pani neid iga hetke nautima ja lõpuks löi särama ka omaenda maailma. Sama tunnet tundsin ma üha uuesti ja uuesti. Eriti suured tänusõnad Jaanikale, ESN-Tartule ja ESN-Tallinnale, et andsite sellise võimaluse.

Sander Belgiast «Teeme ära!» algatuse kohta:
Mitte päris täpselt teades, mis meid ees ootab, kohtusime paljude eestlastega, kes töötasid suure hooga. Miks mitte nendega ühineda, käärida varrukad üles ja asuda tööle? Kui loodusel oleks hääl, oleks ta olnud väga tänulik selle eest, mis me tol päeval tegime. Looduse heaks töötamine, sõprade seltskonna nautimine ja tõdemine, et me jagame kõik sama tunnet, samal ajal kuulata muusikat, oli väärt palju rohkem, kui need mõned tunnid, mis magamata jäid.

Tomas Slovakkias kallipäevast:
Ma ei olnud seda kunagi varem teinud ja päris alguses ei teadnud, mida oodata. Pärast paari kallistust barjäärid kadusid. See oli nii lõbus, eriti kui inimesed ei saanud aru sildist «Free Hugs», kuid lugesid su kehakeelt ning kallistasid sind spontaanselt. Mõned kallistused olid isegi nii tugevad, et sa tundsid, et inimesed tõepoolest vajasisid, et keegi neid kallistaks. Mõned inimesed ütlevad, et Tallinna inimesed kogevad kogu aasta vältel nii suurt külma, et nad ei taha kallistada tänaval võõraid inimesi, kuid tegelikult on olukord hoopis vastupidine. Inimesed, kes otsustasid sind kallistada, tegid seda korralikult ning naersid. Ma avastasin, et kui esmapilgul tundub, et inimesed Tallinnas soovivad distantsi hoida, siis tehes ise esimese sammu, avavad nad sinuga jaoks oma embuse. Avalalt.

210 aastat botaanikaaria lummust

Kullerkupp on ülikooli botaanikaaria vapilill.

Foto: TÜ botaanikaad

Keskaegse linna kohal Tartus paikneb üks Euroopa liigitihedaimaid botaanikaedu, mille tegevusel hoiab silma peab aia asutaja Gottfried Albrecht Germann. Tema mälestusmärk seisab endisel bastionivallil alpinaariumi taga.

Varje Sootak
varje.sootak@ut.ee

Peale liigitiheduse tõstab direktor Heiki Tamm esile ka ülikooli botaanikaaria pikka iga, kauaaegset seemnevahtetust ning aina enam harivaks kultuurikeskuseks tõusmist.

Selle väärrika botaanikaaria ligi 3,5 hektari suurusel maa-alal on botaanik Kersti Tambetsi sõnul kasvamas ligi 8000 taimeliiki ja -sorti. Liigitihedust võrdleb ta Eesti territooriumil looduslikult kasvava 1500 taimeliigiga. «Meie väikeses aias kasvab aga kolm korda rohkem taksoneid ja kaks korda rohkem sorte.» (Takson tähistab liike ja liigiseseid ühikuid, sordid kuuluvad sellesse taksonisse, millest nad on aretatud.)

LIIGIRIKKUS

Emeriitprofessor Hans Trass, kes juhtis botaanikaada aastail 1956–1962 ja 1964, peab ühes Eesti Looduse artiklis samuti erakordseks, et vaid kolmele hektarile on kasvama pandud üle kolme korra rohkem liike, kui on leitud kogu Eesti pärismaises flooras.

Ta rõhutab ka, et kiiresti arenevais tööstusmaastikes ja laienevatel asumialadel võitlevad ellujäämise eest hävimisohus olevad liigid, millele tuleb appi minna. «Kas või sellega, /.../ et need peagi hävivast kasvukohast ära tuua ja botaanikaadadesse ümber istutada.» Õnneks on hävimisohus taimede kaitsmist väga rangelt seadustega reguleerima hakatud.

Võib arvata, et kui Saksamaalt loodusteaduste ja botaanika

professoriks kutsutud Gottfried Albrecht Germann (1773–1809) rajas botaanikaaria 1803. aastal praeguse Tiigi tänava pargi alale, polnud haruldaste taimeliikide hävimisohu veel tunda. Teadusliku ja õpetusliku abiasutuse eesmärk oli koguda võimalikult palju eri taimi ja juba järgmisel aastal kasvas seal üle tuhande liigi.

Praeguses botaanikaarias ringi jalutades on aga raske ette kujutada üht botaanikaada tasasel maal. Just niisugune oli esimese aia pinnamood. Energilise direktorina suutis Germann 1806. aastal sisse seada uue aia sobilikumal Emajõe-äärsel krundil. Botaanikaaria direktori asetäitja Jüri Sild leiab, et territooriumi teeb tähelepanuväärseks seegi, et aed jääb keskaegse Novgorodi kaupmeeste linnaosa kohale, kus olid linnamüüri nurk koos kindlustorniga, kirik, kalmistu jt ehitised. «Iga ehitusega, nagu hiljuti palmihoone lifti ajal, tuleb luid lagedale.»

Mida aga tahta ühe *hortus botanicus* e rajamiseks, kui on olemas osa keskaegsest linnamüürist, bastionivall, allikad, vallikraavist alles jäänud tiik. Need kõik aitasid reljeefi mitmekesistada. Tollal väljakujundatud aia osakondade põhijaotus on suurel määral säilinud tänapäevani. Mis aga eriti oluline – erisugused pinnamoed soodustasid eri keskkonnatingimusi vajavate taimede kasvatamist.

Tänu hoogsale teaduse arengule 19. sajandil täienes botaanikaad Tartu loodusteadlaste Siberist, Kaug-Idast ja teistest kaugetest paikadest kogutud materjaliga. Huvipakkuv on seegi, et botaani-

kaaria direktorid ja direktori abid olid kuulsad loodusteadlased, kes jätsid oma jälje nii Tartusse kui ka teistesse Euroopa botaanikaadadesse, mida nad juhtisid.

Näiteks veerandsada aastat botaanikaaria direktoriks olnud professor Carl Christian Friedrich Ledebouri (1785–1851) peateeneks peetakse tema ekspeditsioonide uurimistulemuste põhjal kirjutatud kapitaalseid teoseid «Flora Altaica» ja «Flora Rossica».

Vähem teatakse, et temaga on seotud ka botaanikaaria vapilill: Ledebouri kullerkupp. Ledebour on kirjeldanud sadu uusi liike, tema järgi on nimetatud 28 taimeliiki ja kaks taimeperekonnda. Aia liigirikkus suurenes Ledebouri ajal kümne tuhandeni. Just tema ajal elavnes Tartu ülikooli kaudu Aasia taimestiku jõudmine Euroopa botaanikaadadesse.

Tänapäeval toimub seemnevahtetus botaanik Kersti Tambetsi sõnul ligi 300 botaanikaaria Index Seminumide põhjal. Kui veel mõni aasta tagasi saatsid abidirektor Jüri Silla sõnul botaanikaariaad üksteisele jõulukingituseks oma seemnete nimekirja postiga, siis internetiajastul on need «jõulukingitused» kodulehel tellimuse vormistamiseks kogu aeg kättesaadavad.

«Meie aednikud hindavad eriti indekseid, mis pakuvad loodusest korjatud seemneid, just neist piirkondadest, mis on meie jaoks eksootilised ja kuhu pääsemine pole lihtne,» selgitas Kersti Tambets. Nii näiteks on alati oodatud Põhja-Ameerika ja Jaapani aedade seemneindeksid, samuti

Islandi aedade ja mõne Saksamaa botaanikaia nimekirjad ning Göteborgi ja Liberec'i indeks.» Tartust tellitakse rohkesti liilialiste, lauguliste, võhaliste ja palmiliste seemneid, samuti mõnesid Eesti loodusest korjatud liike. Juba aastaid saavat esimesena otsa Henry sinilill (*Hepatica henryi*), kelle kodumaa on Hiina.

JÄLJERAJAD

Ajaloo ja tänapäeva sidet võiks niimoodi jätkata botaanikaia iga loodusteadlase jäljerajaga. Olgu see Alexander Georg von Bunge, Rudolph Trautvetter, Carl Johann Maximowicz, Johannes Christoph Klinge, Heinrich Moritz Willkomm, Edmund August Friedrich Russow, Nikolai Kuznetsov, Mihail Tswett või mõni teine.

Näiteks omapärase kultuurikogumi on jätnud professor Edmund August Friedrich Russow (1841–1897), kelle rareiteetsed stereofotod säilivad ülikooli raamatukogus. 1011 säiliku hulgas on pilte botaanikaaiast ja teistest Eesti paikadest.

Tartu ülikooli esimene indoloogiaprofessor Leopold von Schroeder kirjutab «Memuaarides», et tema sõbral Russowil oli silma looduse ja kõige teda ümbritseva märkamiseks, millele lisandus suurepärase anne ning oskus fotograferida.

«See oli suur hulk pilte, millelt vana Tartu ja Balti kodumaa loodus paistis meile nii näitliku ja elavana, nagu ei üheski teises Baltimaade pildikogus.» Schroederil oli muide botaanikaia tagavärava võti, nii et Kroonuaia tänavas elades pääses ta tihti otse oma sõbra ametikorterisse. Samas aia Kroonuaia poolses osas oli tollal alles osa praegusest tiigist, mis on näha ka Russowi fotodel.

Selline nägi süstemaatikaosakond välja umbes kümme aastat tagasi.

Jüri Sild rõhutab, et peavärvast sisenedes satub külastaja aga lausa muuseumi, sest seal asuvas süstemaatikaosakonnas on säilinud taimede ajalooline paigutus. Direktor Nikolai Kuznetsovi (1864–1932) ajal, aastal 1909, korraldati palmihoone ees asuv 1870. aastal rajatud süstemaatikaosakond ümber Saksa botaaniku Heinrich Gustav Adolf Engleri süsteemi alusel.

Kersti Tambets selgitab, et see taimede ajaloolisest arengust lähtuv süsteem peab oluliseks taimeõie ehitust. Primitiivsemad taimesugukonnad asuvad värvapoolses nurgas, kujuteldav arenguliin

läheb suure Olga lehise suunas ja palmihoone eest peenrarida pidi tagasi, lõppedes kõige enam arenenud sugukonna korvõielistega. Siin näeme kasvamas 800–900 liiki kaheidulehelisi rohttaimi umbes 65 sugukonnast. Üheidulehelised taimed paiknevad peasissepääsust paremal ja on rühmitatud geograafilise päritolu alusel.

Sellise süsteemse arengu ja taimerikkuseni oleks olnud raske jõuda, kui botaanikaia tegevus katkenuks sõdade ajal või kui poleks olnud aiast ja loodusteadustest innustunud juhte ja aednikke. Tartu ülikooli botaanikaed ongi Baltimaades esimene

pidevalt tegutsev botaanikaed. Eesti Vabariigi ajast jäi järgmistele põlvkondadele kauaks kasutada Teodor Lippmaa (1892–1943) põhjalik raamat «Tartu Ülikooli Botaanikaia süstemaatilised ja taimegeograafilised kogud». Lippmaa kirjutab selle eessõnas, kuidas ammu tunti puudust taimede täielikust kontrollimisest ja milleni 1937. aastal lõpuks jõuti.

Botaanikaaias hukkunud Lippmaa elutööd jätkas ja juhtis sõjajärgseid taastamistöid (hävisid peahoone ja kasvuhooned) August Vaga (1893–1960). 1952. aastal avati botaanikaed taas ka külastajatele, pakkudes jätkuvalt taimelummust. Sellele on lisandunud tänapäevane loodushariduslik ning kultuuriline tegevus. Eriti lummas on kontserdid alpinaariumi suvelaval.

Samal ajal tasub pilk üles tõsta ja silmata tiigi ääres kasvavat Eesti jämedaimat harilikku vahtrat.

Taime- ja muusikalummusest lahkudes võiks kaeda ka Laia tänava ääres süstemaatikaosakonnas jändrikku lehist, mis on vanem kui botaanikaed ise.

Teada võiks sedagi, et direktor Heiki Tamme sõnul on ülikooli botaanikaed juhtiv asutus Eesti põllumajanduskultuuride geneetiliste ressursside kaitsmise ja säilitamise ilu- ja ravimtaimede rühmas. Aias hoitakse Eestis aretatud hinnalisi elulõngu, priimulaid, liilialid, roose jt ilutaimi.

Tamm lisas, et andmepangas on üle 500 nimetuse kaitset vajavaid väärtuslikke ilu- ja ravimtaimi. «Meie aednikud on aidanud päästa tee-ehitusele ette jäänud haruldase aasnelgi populatsiooni, kasvatades üles ja istutades uude kasvukohta üle 2000 aasnelgi taime.»

Taimede paljundamiseks ja nende kasvunõudluste väljaselgitamiseks on Oa tänavale ehitatud katse- ja paljundusosakond, mis

TÜ BOTAANIKAIA 210. AASTAPÄEVA ÜRITUSI 28. JUUNIL

- avatakse esimene Eestimaa aednikele pühendatud skulptuur (autor tartlane Ahti Seppet)
- avatakse uus kollektisioon – samblaead
- kaheosaline vabaõhu-kontsert (esinevad Blue Deja Vu + Sven Kullerkupp)
- novembris trükise «Elurikkus Tartu Ülikooli botaanikaaias» esitlus

on botaanikaia õppekollektisioonide täiendamise ja katsete tegemise baas. ☹

Kasutatud kirjandus vt: www.ajakiri.ut.ee.

Pilk alpinaariumile aastal 2000.

JUUNIS KÕIK MEENED -20%

TARTU ÜLIKOOL

Alma Mater Tartuensis

TARTU ÜLIKOOL 1632

AVATUD UUEL ADRRESSIL RAEKOJA PLATS 11

KARL PAJUSALU – 50

Foto: Andres Tennus

20. juunil tähistab 50. sünnipäeva eesti keele ajaloo ja murrete professor, akadeemik Karl Pajusalu.

Karl Pajusalu lõpetas Tartu ülikooli eesti keele ja kirjanduse eriala 1986. aastal. Töötanud aasta emakeeleõpetajana, astus ta aasta hiljem aspirantuuri Tallinnasse keele ja kirjanduse instituudi murdesektorisse, asudes samal ajal Tartu ülikoolis murdekursust lugema. Kuigi läbi nende aastate on Karl pidevalt olnud seotud Tartu ülikooliga, võib öelda, et õpiaastatele järgnesid n-õ rännuaastad. Nagu paljud põlvkonnakaaslased, asus Karl agaralt kasutama vaba riigiga kaasnenud vabadust. 1990–1991 viibis ta Ameerikas Pennsylvania ülikoolis, kus töötas külalisteadurina moodsa sotsiolingvistika rajaja William Labovi juures. 1992–1996 töötas ta Turu ülikoolis eesti keele lektorina, seal

kaitses 1997. aastal ka doktoritöö «Multiple Linguistic Contacts in South Estonian: Variation of Verb Inflection in Karksi» (mille eest sai ta samal aastal ka Eesti riigi teaduspreemia). 2000. aasta külaskäiku professor Paul Kiparsky juurde Stanfordini ülikooli võiks tinglikult lugeda rännuaastate lõpuks.

2000. aastal valiti Karl Tartu ülikooli professoriks, algasid nn meistriaastad. Need aastad on kujunenud talle äärmiselt viljakaks: 9 juhendatud doktoritööd, 12 magistratööd, kümneid teadus- ja arendusprojekte. Karl on olnud korduvalt ka Helsingi ülikooli eesti keele külalisprofessor. Tema teadustöö haare on erakordselt lai, ikka on ta valmis asuma mõne uue teema kallale, tegema koostööd nii eri alade lingvistidega kui ka muude teadusalade uurijatega. Teda võib pidada eesti ajaloolise keeleteaduse ja eriti dialektoloogia üheks peamiseks moderniseerijaks viimastel kümnenditel. Ta on pannud aluse eesti sotsio- ja etnodialektoloogiale, rakendanud Eestis esimesena kvantitatiivse sotsiolingvistika ja lingvistilise optimaalsusteooria meetodeid. Ta on algatanud mitmeid ettevõtmisi: TÜ Lõuna-Eesti keele ja kultuuriuuringute keskus, TÜ foneetikalabor, keeleteaduse ja -tehnoloogia doktorikool, keeleteaduse, filosoofia ja semiootika doktorikool.

Karl on mitmete erialaseltside

aktiivne liige (Emakeele Selts, Liivi Sõprade Selts), mitmete ajakirjade toimetuskolleegiumi liige (Keel ja Kirjandus, Linguistica Uralica, Emakeele Seltsi aastaraamat), Eesti keelenõukogu liige, teaduste akadeemia akadeemik. Ta on olnud ka Eesti teadusfondi nõukogu liige, teadusfondi humanitaarteaduste komisjoni esimees ning ühiskonna ja kultuuri komisjoni esimees, tegutsedes ka Eesti esindajana Euroopa teadusfondi humanitaarteaduste komitees. Samuti on Karl pidanud mitmeid administratiivameteid: TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituudi juhataja, filosoofiateaduskonna prodekaan ja dekaani kohusetäitja, *humaniora* valdkonnakomisjoni esimees.

Kuigi Karl on pärit Pärnemaalt, on ta suure osa oma uurimistööst pühendanud lõunaeesti keelele. Doktoriväitekirja on ta kirjutanud Karksi murrakust. Suurt rõhku on ta pannud ka väiksemate soome-ugri keelte uurimisele, eriti palju on ta tegelenud liivi keelega. Lisaks teaduslikule lähenemisele on Karl alati südamega asja juures, tihedad sidemed on tal Võru, Seto, Mulgi, Kihnu ja liivi kultuuriliikumistega.

Palju õnne ja indu keeleteaduse edendamisel soovivad kolleegid eesti ja üldkeeleteaduse instituudist.

Õnnitleme

85 Jaan-Heljut Seeder, arstiteaduskonna emeriitdotsent – 24. juuni

70 Mati Haas, tahkiseteooria

vanemteadur – 4. juuni
Kaarin Viirsalu, raamatukoguhoidja – 28. juuni

65 Kersti Zilmer, meditsiinilise biokeemia vanemteadur, spetsialist – 5. juuni

Riina Kallikorm, reumatoloogia vanemteadur, reumatoloogia dotsent – 7. juuni

Arvi Freiberg, biofüüsika ja taimefüsioloogia professor, biofüüsika ja taimefüsioloogia õppetooli juhataja, akadeemik, laborijuhataja

ja – 28. juuni

60 Evi Saluveer, inglise keele ja kultuuri lektor, klassiõpetaja programmi juht – 13. juuni

55 Urmas Heiter, haldustalituse juhataja – 18. juuni

50 Agnes Kivi, assistent – 5. juuni

45 Hille Ostrov, vanemraamatupidaja – 4. juuni

Kersti Pedak, raamatukoguhoidja – 18. juuni

40 Jaanus Villiko, Narva kolledži haldusjuht – 5. juuni

Veronika Kalmus, meediauuringu professor, meediauringute õppetooli juhataja, meedia ja kommunikatsiooni doktorõppekaava programmijuht – 8. juuni

35 Alan Henry Tkaczyk, tehnika teaduste dotsent – 6. juuni

Arno Hellat, meister – 22. juuni

30 Kristina Kongi, üliõpilasnõustaja – 5. juuni

Hannes Klaas, dokumendihalduse peaspetsialist – 14. juuni

25 Eliko Töldsepp, insener – 10. juuni

STIPENDIUMID

Eesti teaduste akadeemia teadusauhinnad üliõpilastele.

Teadustööde võistlusel võivad osaleda Eesti ülikoolide üliõpilased ja eesti päritolu üliõpilased välismaa ülikoolides, kes töö esitamise ajal jätkavad ülikoolis diplom-, bakalaureuse- või magistriõpet või on lõpetanud need ajavahemikul 01.09.2012–31.08.2013.

Konkursile võib esitada õpingute ajal lõpetatud ning vormistatud teadustöid, samuti nende tööde tulemuste põhjal avaldatud teaduspublikatsioone, milles üliõpilane on ainus või esimene autor. Esitatavad tööd võivad olla vormistatud ka diplom-, bakalaureuse- või magistritöona.

Konkursikomisjon valib auhinnatud tööde autorite seast esinejad sügisel teaduste akadeemia saalis toimuvale üliõpilastööde võistluse võitjate konverentsile.

Vastu võetakse töid (kõidetult), mille koos isikliku kirjaliku avalduse ja vajalike isikuandmetega (nimi, aadress, õppeasutus, eriala, kursus, telefoninumber, e-post) esitavad või postiga saadavad tööde autorid ise. Töole lisada juhendaja kirjalik arvamus. Võõrkeelne töö peab sisaldama ka eestikeelset pealkirja ja lühikokkuvõtet.

Töid võetakse vastu k.a **10. septembrini** aadressil: Eesti teaduste akadeemia, Kohtu 6, 10130 Tallinn. Info: tel 645 07 12, www.akadeemia.ee

RIIGIKOGU KANTSELEI
kuulutab välja

August Rei parlamendiuuringu stipendiumi konkursi

Stipendium antakse parlamendi-, parlamentarismi- või Eesti parlamentaarsete kogude alase magistri- või doktoritöö kirjutajale. Töökavandeid esitama on oodatud kõik teema käsitlemisest huvitatud üliõpilased, magistrandid ja doktorandid.

Stipendiumi taotlemiseks tuleb Riigikogu Kantselele 20. juuliks 2013 esitada avaldus, elulookirjeldus, magistri- või doktoritöö pealkiri, ideekavand ja ajakava, juhendaja soovitus ning väljavõtte varasematest õpingutulemustest.

Stipendiumitaotlusi hindab Riigikogu Kantselei direktori kinnitatud komisjon. Välja antakse kuni kolm 1300 euro suurust stipendiumi (osaliselt juba eduka töökavandi eest). Konkursi võitjad avalikustatakse hiljemalt 20. septembril 2013. Toomisa lossis ning avaldada vastav artikkel Riigikogu Toimetistes.

Lisateave: www.riigikogu.ee või stipendium@riigikogu.ee.

KAITSMISED

29. mail kell 15 kaitses **Katrin Sikk** arstiteaduse erialal doktoritööd «Manganese-Ephedrone Intoxication – Pathogenesis of Neurological Damage and Clinical Symptomatology» («Mangaani ja efedrooni intoksikatsioonist tingitud neuroloogilise kahjustuse patogeneesi ning kliiniline sümptomatika»). Kaitsmine toimus Linkbergi auditooriumis (Puusepa 8). Juhendajad dots Sulev Haldre,

dots Pille Taba ja prof Sten-Magnus Aquilonius (Uppsala ülikool, Rootsi), oponent prof Per Odin, MD, PhD (Skane ülikooli kliinik, Rootsi).

31. mail kell 13 kaitses **Kai Blöndal** arstiteaduse erialal doktoritööd «Tuberculosis in Estonia with Special Emphasis on Drug-Resistant Tuberculosis: Notification Rate, Disease Recurrence and Mortality» («Tuberkuloos Eestis rõhuasetusega ravimresistentsele tuberkuloosile: koguhaigestumus, korduvhaiges-

tumus ja suremus»). Kaitsmine toimus Linkbergi auditooriumis (Puusepa 8). Juhendajad prof Alan Altraja ja Mati Rahu, oponent prof Peter F.O. Davies, MD, PhD (Liverpooli südame- ja rinnahaigla, Suurbritannia).

6. juunil kell 12.15 kaitses **Jinseok Seo** eesti ja võrdleva rahvaluule erialal doktoritööd «The Role of Shamanism in Korean Society in its Inter- and Intra-Cultural Contacts» («Šamanismi roll Korea ühiskonnas, selle kultuurisisesed kontaktid

ja suhted teiste kultuuridega»). Kaitsmine toimus TÜ senati saalis. Juhendaja prof Ülo Valk, oponentid dr Mihaly Hoppal (Ungari teaduste akadeemia, Ungari) ja dr Aado Lintrop (Eesti kirjandusmuuseum).

6. juunil kell 16.15 kaitses **Meelis Saueauk** ajaloo erialal doktoritööd «Nõukogude julgeolekorganite ja Eestimaa Kommunistliku Partei koostöö Eesti sovetiseerimisel aastatel 1944–1953» («Cooperation Between Soviet State Security Organs and the Estonian Communist Party in Sovietising Estonia in 1944–1953»). Kaitsmine toimus TÜ senati saalis. Juhendaja prof Tõnu-Andrus Tannberg, oponent prof dr Anu-Mai Kõll (Södertörni ülikool, Rootsi).

10. juunil kell 15 kaitses **Martju Puurand** arstiteaduse erialal doktoritööd «Oxidative Phosphorylation in Different Diseases of Gastric Mucosa» («Oksüdatiivne fosforülimine erinevate mao limaskesta haiguste korral»). Kaitsmine toimub Biomeedikumis (Ravila 19-1038). Juhendajad prof Enn Seppet ja prof Ants Peetsalu (TÜ kirurgiakliinik), oponent prof Vilmanté Borutaité (Leedu tervise-teaduse ülikool, Leedu).

10. juunil kell 16.15 kaitses **Ivo Juurvee** ajaloo erialal doktoritööd «Riigisaladuse kaitse Eesti Vabariigis 1918–1940» («Protection of Classified Information in Estonia (1918–1940)'). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendajad prof Tõnu-Andrus Tannberg ja dots Ago Pajur, oponent Bradley Woodworth, PhD (New Haveni ülikool, USA).

11. juunil kell 14.30 kaitses **Jürgen Innos** neuroteaduste erialal doktoritööd «Behavioural, Pharmacological and Neurochemical Characterisation of Limbic System-

Associated Membrane Protein (LSAMP) Deficient Mice» («Limbilise süsteemiga seotud membraanvalgu (LSAMP) geeni puudulikkusega hiire käitumuslik, farmakoloogiline ja neurokeemiline iseloomustus»). Kaitsmine toimub Biomeedikumis (Ravila 19–1006). Juhendajad prof Sulev Kõks, PhD, prof Eero Vasar ja PhD, oponent prof Heikki Tanila, MD, PhD (Ida-Soome ülikool, Soome).

12. juunil kell 10.15 kaitses **Anne Aan** botaanika ja ökoloogia erialal doktoritööd «Light- and Nitrogen-Use and Biomass Allocation Along Productivity Gradients in Multilayer Plant Communities» («Valguse ja lämmastiku kasutamine ning biomassi allokatatsioon produktiooni gradientidel mitmerindelistes taimekooslustes»). Kaitsmine toimub prof A. Vaga auditooriumis (Lai 40–218). Juhendajad prof Olevi Kull (1955–2007) ja dots Arne Sellin, oponent dr Rolf Lutz Eckstein (Gießeni ülikool, Saksamaa).

12. juunil kell 16.15 kaitses **Raul Tiganik** religiooniuuringute erialal doktoritööd «Sotsiaalne kontroll ja religioon» («Social Control and Religion»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendaja prof Anne Kull, oponent prof Heikki Pihlajamäki (Helsingi ülikool, Soome).

17. juunil kell 10.15 kaitses **Heidi Tamm** botaanika ja ökoloogia erialal doktoritööd «Comprehending Phylogenetic Diversity – Case Studies in Three Groups of Ascomycetes» («Fülogeneetilise mitmekesisuse korastamine kolme kottseenerühma näitel»). Kaitsmine toimub prof A. Vaga auditooriumis (Lai 40–218). Juhendaja teadur Kadri Põldmaa, oponent prof Donald H. Pfister (Harvardi ülikool, USA).

17. juunil kell 14.15 kaitses **Helena Metslang** eesti ja soome-

ugri keeleteaduse erialal doktoritööd «Grammatical Relations in Estonian: Subject, Object and Beyond» («Lause liikmed eesti keeles: subjektist objektini ja edasi»). Kaitsmine toimub TÜ peahoones auditooriumis 139. Juhendajad prof Tuomas Huomo ja dots Külli Habicht, oponent dr Seppo Kittilä (Helsingi ülikool, Soome).

19. juunil kell 15.15 kaitses **Riho Vendt** füüsika erialal doktoritööd «Combined Method for Establishment and Dissemination of the International Temperature Scale» («Rahvusvahelise temperatuuriskaala esitamine ja edastamine kombineeritud meetodil»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendajad Mart Noorma ja Toomas Kübarsepp (Metroser), oponentid Martti Heinonen (meteroloogia ja akrediteerimise keskus, Soome) ja Mart Tamre (TTÜ).

21. juunil kell 14.15 kaitses **Annette Sedman** geoloogia erialal doktoritööd «Strength and Self-Cementing Properties of Oil Shale Retorting Wastes» («Põlevkiviõlitööstuse jäätmete tugevusomadused ja tsementeerumine»). Kaitsmine toimub Chemicumis (Ravila 14a–1019). Juhendajad prof Kalle Kirsimäe, PhD ja vanemteadur Argo Jõelet, PhD, oponent dr Alexander Thomas Jakubick (Wismut GmbH, Saksamaa).

26. juunil kell 11.15 kaitses **Erge Ideon** matemaatika erialal doktoritööd «Rational Spline Collocation for Boundary Value Problems» («Rajaülesannete lahendamine ratsionaalsplainidega kollektatsioonimeetodil»). Kaitsmine toimub matemaatika-informaatikateaduskonna hoones (J. Liivi 2–403). Juhendaja dots Peeter Oja, oponentid prof Jaan Janno (TTÜ) ja dr Natalja Budkina (Riia tehnikaülikool, Läti).

TUNNUSTUSED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvivad 70. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi tahkisetooria vanemteadur **Mati Haas**, 65. sünnipäeval arstiteaduskonna biokeemia instituudi vanemteadur **Kersti Zilmer** ning 60. sünnipäeval filosoofiateaduskonna germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituudi slaavi filoloogia osakonna vene keele dotsent **Svetlana Jevstratova**.

TÜ väikese medali pälvis 50.

sünnipäeval õigusteaduskonna täienduskoolituse programmijuht **Peep Pruks**.

TÜ aumärgi ja tänukirja pälvis 60. sünnipäeval filosoofiateaduskonna filosoofia ja semiootika instituudi semiootika lektor **Irina Avramets** ja loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemia instituudi teadur **Natalia Palm**, 50. sünnipäeval filosoofiateaduskonna ajaloo ja arheoloogia instituudi uusima aja ajaloo lektor **Karin Hiemaa** ning loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi teoreetilise füüsika vanemteadur **Stefan Groote**.

TÜ aumärgi pälvivad 60. sünnipäeval sotsiaal- ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi

haridusteaduste lektor **Igne Lembinen** ja loodusteaduste ja keskkonnahariduse didaktika lektor **Margit Teller**.

TÜ tänukirja pälvivad 85. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitprofessor, akadeemik **Hans-Voldemar Trass**, 75.

sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitprofessor, akadeemik, füüsika instituudi tahkisetooria vanemteadur **Vladimir Hižnjakov**, 70. sünnipäeval majandusteaduskonna emeriitprofessor **Mart Sörg**, 60. sünnipäeval filosoofiateaduskonna keelekeskuse inglise keele lektor **Tiia Haud**, keelekeskuse eesti keele õpetaja **Heli Noor** ning sotsiaal- ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi eesti keele ja kirjanduse didaktika õpetaja **Elve Voltein**, 50. sünnipäeval arstiteaduskonna tervishoiu instituudi dotsent **Katrin Lang**, raamatukogu infosüsteemide osakonna spetsialist **Tiina Kuusik** ja teenindusosakonna assistent **Agnes Kivi**.

Pensioneerumisega seoses tunnustati endiseid ülikooli töötajaid:

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvis arstiteaduskonna biokeemia instituudi laborant **Annelii Sikk**, väikese medali loodus- ja tehnoloogia

loogiateaduskonna molekulaar- ja rakubioloogia instituudi arengu- ja bioloogia õppetooli laborant **Mall Kure** ning Viljandi kultuuriakadeemia täiendusõppe osakonna spetsialist **Mai Sarnet**. Aumärgi pälvis Viljandi kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna kujutava geomeetria ja insenerigraafika lektor **Rein Grünbach**.

TÜ tänukirja pälvivad filosoofiateaduskonna keelekeskuse inglise keele õpetaja **Tiina Mullamaa** ning germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituudi saksa filoloogia lektor **Mari-Ann Palm**, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna tehnoloogia instituudi tehnoloogia spetsialist **Hilja Lopp**, sotsiaal- ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi vastutav sekretär **Anne Kerikmäe**, rahandusosakonna raamatupidaja **Ülle Narusson**, kinnivaraosakonna riidehoidja **Eda Sepp** ning loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi töötajad: valvur **Linda Aabrams**, eksperimentaalfüüsika osakonna vanemteadur **Ants Haljaste**, materjaliteaduse osakonna insenerid **Anatoli Kuznetsov** ja **Arlentin Laisaar** ning vanemteadurid **Henn Käambre** ja **Fjodor Savihhin**, töökoja juhataja **Roman Muger**.

akadeemilise aasta *cum laude* lõpetajatele.

27. juunil kell 11 toimub Tartu ülikoolis **46. J. V. Veski päev**. Emakeele Selts korraldab konverentsi «Eesti keel ja erivajadustega keelekasutaja», esinevad Karl Karlep, Marika Padrik, Ingrid Rummo, Anna Maria Ülviste ja Urmas Sutrop.

main, Orphan Works and Other Issues». Konverentsi sihtgrupiks on huvilised raamatukogudest, arhiividest, muuseumidest ja mujalt, kus puututakse kokku autoriõiguse küsimustega või kes soovivad hakata pakkuma lugejate nõudmisel EOD digiteerimisteenust.

25. juunil kell 16 toimub ülikooli botaanikaaias **rektori vastu-võtt** Tartu ülikooli 2012/2013.

TEATED

Juunis TÜ aulad: 8. juunil kell 14 Elleri muusikakooli lõpuaktus-kontsert; 30. juunist 3. juulini rahvusvahelise etnoloogia ja folkloori ühenduse 11. kongress «Circulation».

6.–7. juunini toimub TÜ raamatukogus **rahvusvaheline konverents** «To Digitise or not to Digitise: Copyright, Public Do-

LÕPUAKTUSED 2013

Valdkondlikud magistriaktused ülikooli aulad

Humaniora
filosoofiateaduskond 18. juunil kell 12

Socialia
õigusteaduskond 20. juunil kell 12
majandusteaduskond 27. juunil kell 15
sotsiaal- ja haridusteaduskond 21. juunil kell 12

Realia et naturalia
loodus- ja tehnoloogiateaduskond 17. juunil kell 13

Medicina
arstiteaduskond 21. juunil kell 15

Teaduskondade bakalaureuseaktused

USUTEADUSKOND (bakalaureuse- ja magistriõpe)
18. juunil kell 15 aulad

ÕIGUSTEADUSKOND
19. juunil kell 12 aulad

Õigusteaduskond Tallinnas
Eesti Rahvusraamatukogu suures konverentsisaalis
päevane õpe – 19. juunil kell 14
avatud ülikool – 21. juunil kell 14

FILOSOOFIATEADUSKOND
eesti ja üldkeeleteaduse instituut
filosoofia ja semiootika instituut
kultuuriteaduste ja kunstide instituut
28. juunil kell 10 aulad

germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituut
28. juunil kell 13 aulad

ajaloo ja arheoloogia instituut
28. juunil kell 16 aulad

KEHAKULTUURITEADUSKOND
(bakalaureuse- ja magistriõpe)
19. juunil kell 15 aulad

LOODUS- JA TEHNOLOGIATEADUSKOND
17. juunil kell 15 aulad

MAJANDUSTEADUSKOND
27. juunil kell 12 aulad

MATEMAATIKA-INFORMAATIKATEADUSKOND
(bakalaureuse- ja magistriõpe)
20. juunil kell 15

SOTSIAAL- ja HARIDUSTEADUSKOND
20. juunil ajaloo muuseumi valges saalis

riigiteaduste instituut
kell 10.30

sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut
kell 12.00

psühholoogia instituut
kell 13.30

ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut
kell 15.00

haridusteaduste instituut
20. juunil kell 13.00 Salme 1a aulad

Kolledžid

PÄRNU KOLLEDŽ
15. juunil kell 16 Pärnu kontserdimajas

NARVA KOLLEDŽ
21. juunil kell 11 Hermanni kindluse rüütliisaalis

VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
22. juunil kell 13 Ugala teatris

EUROOPA KOLLEDŽ
21. juunil kell 12 aulad

Ülikooli aulad toimuvad LÕPUAKTUSTE OTSEÜLEKANDED interneti vahendusel. Aktuste otseülekandeid on võimalik jälgida peahoone auditooriumites 139 (v.a 17. juunil) ja 140 (v.a. alates 20. juunist) ning ülikooli kohvikus. Internetiülekanne ja salvestused videoportaalis: <http://www.utv.ee>
Ülikooli ajaloo muuseumis toimuvatest aktustest otseülekandeid ja salvestusi ei tehta.

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee